

Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης

Τόμ. 37 (2011)

Κομματική στρατηγική, οργανωτική αλλαγή και εκλογική κινητοποίηση : το ΚΚΕ στις αυτοδιοικητικές εκλογές του 2010

Κώστας Ελευθερίου

doi: [10.12681/hpsa.14519](https://doi.org/10.12681/hpsa.14519)

Copyright © 2017, Κώστας Ελευθερίου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ελευθερίου Κ. (2017). Κομματική στρατηγική, οργανωτική αλλαγή και εκλογική κινητοποίηση : το ΚΚΕ στις αυτοδιοικητικές εκλογές του 2010. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 37, 69–97.
<https://doi.org/10.12681/hpsa.14519>

ΚΟΜΜΑΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ: ΤΟ ΚΚΕ ΣΤΙΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2010

Κώστας Ελευθερίου*

Σκοπός του άρθρου είναι εξετάσει την κομματική στρατηγική του ΚΚΕ σε συνάφεια με την εκλογική του παρέμβαση στις αυτοδιοικητικές εκλογές. Η έμφαση θα δοθεί στις εκλογές του 2010, οπότε το κόμμα προωθεί την εκλογική τακτική της «Λαϊκής Συμπέρωσης». Θα υποστηριχθεί ότι ακόμα και η εκλογική παρέμβασή του είναι πλήρως ενταγμένη στο γενικότερο σχέδιο του ΠΑΜΕ το οποίο, μεταξύ άλλων, περιλαμβάνει και τον οργανωτικό μετασχηματισμό του ΚΚΕ σε κλαδική βάση. Η σταδιακή υποχώρηση της τοπικής κομματικής οργάνωσης ως βασικής οργανωτικής μονάδας σηματοδοτεί και τη μεταβολή της αντίληψης του ΚΚΕ για την αυτοδιοίκηση.

---

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ¹

Για το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας οι δύο δεκαετίες μετά τη διάσπαση του 1991 συνιστούν ένα πεδίο δραστηριοποίησης με δυσμενείς όρους, εάν ληφθεί υπόψη η κοσμοεικόνα στην οποία στηρίζεται και η μορφή οργάνωσης που πλαισιώνει την πολιτική του παρέμβαση. Δεδομένων των τάσεων

* Ο Κώστας Ελευθερίου είναι υποψήφιος διδάκτορας στο τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών και επιστημονικός συνεργάτης του Ινστιτούτου Εμπορίου και Υπηρεσιών (INEMY) της ΕΣΕΕ. Ο γράφων θα ήθελε να ευχαριστήσει τους καθηγητές Η. Νικολακόπουλο και Μ. Σπουρδαλάκη για τα πολύτιμα σχόλιά τους, τους συναδέλφους Γ. Μπιθυμήτην, Ε. Παπαβλασόπουλο, Χ. Τάσση και Θ. Τοακίρη για τις εξαιρετικά γόνιμες συζητήσεις και ιδιαίτερα τη Β. Αρανίτου για την ομοιογενή ανάγνωση διαφορετικών εκδοχών του κειμένου. Είναι αυτονόητο ότι η επιχειρηματολογία που αναπτύσσεται και τα συμπεράσματα που εξάγονται βαρύνουν αποκλειστικά τον γράφοντα.

1. Μία πρώτη εκδοχή του άρθρου παρουσιάστηκε με τον τίτλο «Η στρατηγική του ΚΚΕ στις αυτοδιοικητικές εκλογές του 2010» στο Επιστημονικό Συμπόσιο της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης, *Δημοτικές & Περιφερειακές εκλογές 2010* (17-18 Φεβρουαρίου 2011).

του μετασχηματισμού της ελληνικής κοινωνίας κατά τις τελευταίες δεκαετίες προς περισσότερο εξατομικευτικές μορφές κοινωνικής οργάνωσης, εγείρονται σημαντικά ερωτήματα σχετικά με τις αιτίες για τις οποίες το ΚΚΕ διατηρεί μία αξιοπρόσεκτη εκλογική –τουλάχιστον– παρουσία. Από την άλλη πλευρά, η διαμόρφωση νέων κοινωνικών διαιρέσεων και η σταδιακή απομάκρυνση του ΠΑΣΟΚ από τα μη προνομιούχα κοινωνικά στρώματα,² ενδέχεται να εξηγούν, εν μέρει, την ύπαρξη μιας δυναμικής βάσης υποστήριξης για το ΚΚΕ. Είναι σίγουρο, πάντως, ότι το διαρκώς μεταβαλλόμενο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον –εντός ενός επίσης μεταβαλλόμενου διεθνούς περιβάλλοντος–, η ανάγκη διαφοροποίησης από τον Συνασπισμό στο πλαίσιο του ενδοαριστερού ανταγωνισμού, η δύσκολη πρώτη πενταετία της ανασυγκρότησής του μετά τη διάσπαση του 1991 και οι στάσεις και αντιλήψεις που φαίνεται ότι ενστερνίζεται η «κυρίαρχη συμμαχία»³ του κόμματος, ευνόησαν την ανάπτυξη μιας *στρατηγικής επιβίωσης*.⁴ Η στρατηγική αυτή συνίσταται στη διαμόρφωση μιας σταθερής κοινωνικής βάσης για το κόμμα μέσω της *στοχευμένης απεύθυνσης* στα μη προνομιούχα στρώματα της ελληνικής κοινωνίας και στην αναπαραγωγή της οργάνωσης είτε μέσω των κρατικών πόρων είτε από την άντληση πόρων από μέλη και υποστηρικτές. Υπ' αυτήν την έννοια, οι εκλογές, ως καμπές νομιμοποίησης του πολιτικού συστήματος, περιγράφουν τα όρια της κοινωνικής επιρροής που διαθέτει το ΚΚΕ σε δεδομένες στιγμές και επαναπροσδιορίζουν το περιεχόμενο και τα όρια της κομματικής στρατηγικής. Η πολιτική επιβίωση, επιπλέον, φαίνεται να θέτει σε δεύτερη μοίρα την κυβερνητική προοπτική, κάτι που είναι εμφανέστερο στις αυτοδιοικητικές εκλογές όπου υπάρχουν περισσότερες ευκαιρίες επιτυχίας. Στη συγκυρία των αυτοδιοικητικών εκλογών του 2010, το ΚΚΕ επιλέγει να «κομ-

2. G. Moschonas, «The path of modernization: PASOK and European integration», *Journal of Southern Europe and the Balkans*, τόμ. 3, τχ. 1, 2001, σ. 11-24· Κ. Ζαφειρόπουλος - Ν. Μαραντζίδης, «Κοινωνικές μεταβολές στην εκλογική βάση και στον πολιτικό λόγο του ΠΑΣΟΚ (1996-1998)», στο Η. Κατούλης (επιμ.), *Νέα Σοσιαλδημοκρατία. Περιεχόμενα πολιτικής, θεσμοί οργανωτικές δομές*, Σιδέρης, Αθήνα 2002· Γ. Μαυρής, «Οι «δύο Ελλάδες». Κοινωνιολογία της ψήφου στις εκλογές της 9ης Απριλίου 2000», στο Χ. Βερναρδάκης (επιμ.), *Η κοινή γνώμη στην Ελλάδα 2001*, Λιβάνης/Ινστιτούτο VPRC, Αθήνα 2001.

3. Για την έννοια της «κυρίαρχης συμμαχίας» [«dominant coalition»], βλ. A. Panebianco, *Political Parties: Organization and Power*, Cambridge University Press, Cambridge-Νέα Υόρκη 1988, σ. 37-40.

4. S. Kalyvas - N. Marantzidis, «Greek Communism, 1968-2001», *Eastern European Politics and Societies*, τόμ. 16, τχ. 3, 2002, σ. 689· Κ. Ελευθερίου, «Η κρίση της ελληνικής αριστεράς: Μεταξύ εδραίωσης και υπέρβασης», *Εντός Εποχής*, τχ. 54, 10 Ιανουαρίου 2010.

ματικοποίησει» στον απόλυτο βαθμό την εκλογική του τακτική, με την πρόωθηση ενός ενιαίου ψηφοδελτίου που φέρει τον εμφατικό τίτλο «Λαϊκή Συσπείρωση», και να «πολιτικοποιήσει» την προεκλογική του εκστρατεία, χρησιμοποιώντας συνθηματολογία η οποία φαίνεται να προσιδιάζει σε βουλευτικές εκλογές.

Στο άρθρο θα παρουσιαστούν τα βασικά χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης προεκλογικής τακτικής και θα ερμηνευθεί η πρόωθησή της μέσα από το πλαίσιο πολιτικής και κοινωνικής κινητοποίησης που έχει επιλέξει το ΚΚΕ μετά τις εκλογές του 2009 και υπό το βάρος του κομματικού ανταγωνισμού κατά την περίοδο του Μνημονίου. Επιπλέον, θα εντοπιστούν συγκεκριμένες τάσεις που εμφανίζονται και σε προηγούμενες αυτοδιοικητικές εκλογές, για να αναδειχθούν τυχόν συνέχειες και ασυνέχειες. Οι υποθέσεις που πρόκειται να ελεγχθούν είναι οι ακόλουθες: (α) ο βαθμός «πολιτικοποίησης» της προεκλογικής παρέμβασης του ΚΚΕ και των υποστηριζόμενων από αυτό παρατάξεων στις αυτοδιοικητικές εκλογές καθορίζεται, κάθε φορά, από τη στάση που τηρεί το κόμμα απέναντι στον θεσμό της Τοπικής Αυτοδιοίκησης; (β) η οργανωτική προετοιμασία του κόμματος για τις εκλογές είναι πλήρως εντεταγμένη στην οργανωτική στρατηγική την οποία ακολουθεί ανά περίοδο. Στο δεύτερο μέρος του κειμένου θα ελεγχθούν οι παραπάνω υποθέσεις στη συνάφεια των εκλογών του 2010, με αναφορά και στις εκλογές της περιόδου 1998-2006, που παρουσιάζονται στο πρώτο μέρος. Τέλος, θα αναπτυχθούν ορισμένες σκέψεις σχετικά με τη νέα οργανωτική δομή του ΚΚΕ και τη σχέση του με το «Πανεργατικό Αγωνιστικό Μέτωπο» (ΠΑΜΕ), καθώς και με τις πολιτικές συνέπειες των εν λόγω διεργασιών.

2. ΟΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ 1998-2006

Σε σύγκριση με την παραδοσιακά ισχυρή παρουσία του ΚΚΕ σε πολλούς δήμους μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980, οι τελευταίες δύο δεκαετίες χαρακτηρίζονται από σταδιακή διάβρωση του «δημοτικού κομμουνισμού» στην Ελλάδα.⁵ Στη μακρά παράδοση του τελευταίου εντάσσεται η ανάδειξη

5. Ηλ. Νικολακόπουλος, «Εκλογές για την Τοπική Αυτοδιοίκηση 1975-2002: Ιστορική αναδρομή και άξονες ερμηνείας», *Φιλελεύθερη Έμφαση*, τχ. 13, Οκτώβριος-Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2002, σ. 38⁷ για μία περιγραφή του φαινομένου στην πρώτη περίοδο της Μεταπολίτευσης, βλ. D. G. Kousoulas, «Communist Mayors in Greece», στο B. Szajkowski (επιμ.), *Marxist Local Governments in Western Europe and Japan*, Pinter/Rienner, Boulder, Λονδίνο 1986.

σημαντικών αυτοδιοικητικών στελεχών με ισχυρό προσωπικό πολιτικό κεφάλαιο και μία στρατηγική συμμαχιών, αναγκαία για την προ του 1967 περίοδο και ζωτική για την πρώτη δεκαπενταετία της Μεταπολίτευσης. Για τη μετά το 1991 περίοδο, ιδίως από το 2002 και έπειτα, η «απώλεια» δήμων είναι αποτέλεσμα πολιτικής επιλογής του κόμματος, για το οποίο η διαχείριση δήμων είναι επιθυμητή μόνο υπό συγκεκριμένες πολιτικές προϋποθέσεις και οι αυτοδιοικητικές εκλογές εκλαμβάνονται κατά βάση ως ευκαιρία καταγραφής της εκλογικής επιρροής του και της συσπείρωσης της κοινωνικής του βάσης. Από την άλλη πλευρά, το παλαιό πρότυπο του «αγωνιστή δημάρχου» φαίνεται να δίνει τη θέση του στον «διαχειριστή δήμαρχο», θέτοντας τον «αυτοδιοικητικό πολιτισμό» της Αριστεράς στο περιθώριο.⁶

Η σταδιακή απομάκρυνση του κόμματος από την ουσιαστική διεκδίκηση δήμων ακολουθεί κατά πόδας κάποιες επεξεργασίες σχετικά με τον ρόλο και τη λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης, ιδιαίτερα μετά την προώθηση της μεταρρύθμισης του «Καποδίστρια» (Ν. 2539/97). Τα θέματα που αναδεικνύονται στα αντίστοιχα κομματικά κείμενα αφορούν την αυτονομία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) σε σχέση με το κεντρικό κράτος και κατ'επέκταση τη δυνατότητα των πρώτων να λειτουργήσουν ως πολιτικά αντίβαρα στην κρατική πολιτική, το εύρος και το περιεχόμενο των αρμοδιοτήτων που τους δίνονται και την άρθρωση εναλλακτικών προτύπων διαχείρισης. Ο ρόλος του «αγωνιστή δημάρχου» είναι να λειτουργήσει ανταγωνιστικά και διεκδικητικά προς την κρατική εξουσία, να «πολιτικοποιήσει» την τοπική πολιτική και να διαμορφώσει ευνοϊκότερους όρους τοπικής παρέμβασης για το κόμμα. Στην «Πολιτική Απόφαση» του 15ου Συνεδρίου επιδιώκεται «...να προσανατολιστεί η δράση των Κομματικών Οργανώσεων στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχει η Τ.Α.»⁷ ενώ καθήκον των εκπροσώπων του κόμματος είναι η αποκάλυψη της δυσλειτουργίας των δήμων και ο αναπροσανατολισμός τους προς μία διαφορετικού τύπου λειτουργία. Μετά τον «Καποδίστρια», η έμφαση δίνεται στην αποκάλυψη του «αντιλαϊκού» χαρακτήρα της μεταρρύθμισης και διατρανώνεται ότι «...η υπεράσπιση του διεκδικητικού χαρακτήρα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αποτελεί κεντρικό πρόβλημα»⁸ ο

6. Γερ. Μοσχονάς, «Αυτοδιοικητικές εκλογές 2002: αποκλίσεις, κόμματα και οι δύο “λογικές” των εκλογών», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τχ. 21, Μάιος 2003, σ. 128.

7. ΚΚΕ, *15ο Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας. Ντοκουμέντα*, Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, Αθήνα 1996, σ. 176.

8. ΚΚΕ, *Από το 15ο στο 16ο Συνέδριο. Ντοκουμέντα*, Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, Αθήνα 2000, σ. 196.

στόχος, επομένως, είναι να συγκροτηθούν οι δήμοι ως «αναχώματα» προς την κυρίαρχη πολιτική.

Οι εκλογές του 1998 και του 2002 είναι ιδιαίτερα ενδεικτικές της προσπάθειας προσαρμογής της εκλογικής τακτικής του ΚΚΕ στις νέες πραγματικότητες. Από τη μία πλευρά, οι νομαρχιακές εκλογές φέρουν πλέον σημαντικά πολιτικά διακυβεύματα –που σχετίζονται με την υποστήριξη ή όχι του κυβερνητικού έργου– και, λόγω κυρίως της διάρθρωσης των νομαρχιών, λειτουργούν ως ένα σκαρίφημα της κοινωνικής επιρροής των κομμάτων.⁹ Οι δημοτικές εκλογές, από την άλλη πλευρά, λόγω της ενισχυμένης θεσμικής και πολιτικής θέσης των «καποδιστριακών» δήμων,¹⁰ παράγουν νέες πολιτικές συναρθρώσεις οι οποίες, ως έναν βαθμό, υπονομεύουν την ακραία «κομματικοποίηση» που κυριαρχεί ως και το 1994.¹¹ Ιδίως στις εκλογές του 1998 εμφανίζεται πιο δυναμικό από ποτέ το φαινόμενο των «ανταρτών» και «ανεξάρτητων», το οποίο φαίνεται ότι σημαίνει «...την αρχή του τέλους της παντοδυναμίας των κομμάτων, τουλάχιστον σε τοπικό επίπεδο».¹² Από την άλλη πλευρά, οι εκλογές του 2002, «...επιβεβαίωσαν και την εκλογική απορρύθμιση και τα κληρονομημένα πρότυπα εκλογικής συμπεριφοράς, επιβεβαίωσαν και την ανθεκτικότητα των εθνικών εκλογικών συσχετισμών και τη ρευστότητα των κατά τόπους εκλογικών σωμάτων και στοιχίσεων».¹³

Πρέπει να σημειωθεί ότι η ιδιαίτερη διαλεκτική κεντρικού και τοπικού, ιδίως σε ό,τι αφορά το εύρος παρέμβασης του κόμματος, σχετίζεται και με τις τάσεις στις κομματικές οργανώσεις και με τις μορφές πολιτικής κινητοποίησης. Δεδομένης της σταδιακής αποσάθρωσης των περιφερειακών οργανώσε-

9. Γ. Μαυρής, «Πρακτικές πολιτικής επικοινωνίας και συμφέροντα του εκλογικού σώματος στις Δημοτικές και Νομαρχιακές εκλογές», *Τετράδια Αυτοδιοίκησης*, τχ. 2, Νοέμβριος 2002, σ. 53-54· του ίδιου, «Νομαρχιακές εκλογές 1994-2002: εκλογές δεύτερης τάξεως», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τχ. 21, Μάιος 2003, σ. 96-97.

10. Ν.-Κ. Χλέπας, «Αυτοδιοίκηση και αποκέντρωση: Προς αναδιάρθρωση της ανταγωνιστικής συναλληλίας», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τχ. 15, Ιούνιος 2000, σ. 36-67.

11. Χρ. Λυριντζής, «Κόμματα και δημοτικές εκλογές. Η ανασυγκρότηση μιας μακρόβιας σχέσης», *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, τχ. 15, Ιούνιος 2000, σ. 7-23· Ηλ. Νικολακόπουλος, «Εκλογές για την Τοπική Αυτοδιοίκηση 1975-2002: Ιστορική αναδρομή και άξονες ερμηνείας», *ό.π.*

12. Χρ. Λυριντζής, «Κόμματα και δημοτικές εκλογές. Η ανασυγκρότηση μιας μακρόβιας σχέσης», *ό.π.*, σ. 22.

13. Γερ. Μοσχονάς, «Αυτοδιοικητικές εκλογές 2002: αποκλίσεις, κόμματα και οι δύο “λογικές” των εκλογών», *ό.π.*, σ. 135.

ων [«party on the ground»]¹⁴ και της ολοένα μεγαλύτερης ενσωμάτωσης, μέσω των ΜΜΕ, του συνόλου του εκλογικού σώματος στην παρακολούθηση του κεντρικού πολιτικού διαλόγου, παρατηρείται η αποσύνδεση της δημοτικής παράταξης από την οικεία κομματική τοπική οργάνωση –άρα περιορίζεται η παραδοσιακή λειτουργία κομματικού ελέγχου που επιτελεί ο έλεγχος, ωστόσο, μετατοπίζεται σε κεντρικό επίπεδο και μέσα από εξωκομματικούς επικοινωνιακούς διαύλους. Οι λανθάνουσες εκκλήσεις για «κομματική πειθαρχία», οι οποίες συνοδεύονται από εκφράσεις αυτοδιοικητικού σεβασμού, γειώνουν την τοπική διαμάχη στο «έδαφος» του κεντρικού κομματικού ανταγωνισμού. Η «ιδιότυπη κομματική αποδόμηση»¹⁵ που αναδιατάσσει τις παραδοσιακές λογικές αντιπροσώπευσης και η «αμοιβαία αυτονομία»¹⁶ ανάμεσα στο «κεντρικό κόμμα» και την «περιφερειακή οργάνωση» διαμορφώνουν τον χάρτη των «κομμάτων του κράτους»¹⁷ τα οποία ταξινομούν τα πολιτικά διακυβεύματα και «πολιτικοποιούν» κατά βούληση τις αυτοδιοικητικές εκλογές. Επιπροσθέτως, το φαινόμενο των «ανταρτών» ή των «ανεξάρτητων υποψηφίων» φανερώνει την αδυναμία της τοπικής οργάνωσης να υποστηρίξει υλικά την εκστρατεία ενός υποψηφίου, αλλά και τον μειωμένο ρόλο της στην ανάδειξη υποψηφίων. Η κεντρική διαχείριση των (αυξανόμενων) κομματικών πόρων ενισχύει, ως έναν βαθμό, τις κομματικές υποψηφιότητες σε βασικούς δήμους ή νομαρχίες, αλλά αφήνει ελεύθερο το πεδίο σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις. Προαναγγέλλει, όμως, αυτή η εξέλιξη τον «θάνατο» των κομμάτων σε τοπικό επίπεδο; Τα κόμματα ως δομές κατεξοχην προσαρμόσιμες και ανθεκτικές,¹⁸ πολώνουν και πολιτικοποιούν τον τοπικό εκλογικό ανταγωνισμό¹⁹ και αναπροσαρμόζουν την τακτική τους σύμφωνα με τις τοπικές ανάγκες.²⁰ Υπ' αυτήν την έννοια, ο μετασχηματισμός στη λειτουργία

14. R. Katz, «The Internal Life of Parties», στο K.R. Luther - F. Müller-Rommel (επιμ.), *Political Parties in the New Europe: Political and Analytical Challenges*, Oxford University Press, Οξφόρδη 2005, σ. 95-98.

15. Γερ. Μοσχονάς, «Αυτοδιοικητικές εκλογές 2002: αποκλίσεις, κόμματα και οι δύο «λογικές» των εκλογών», *ό.π.*, σ. 124.

16. R. S. Katz - P. Mair, «Changing Models of Party Organization and Party Democracy: The Emergence of the Cartel Party», *Party Politics*, τόμ. 1, τχ. 1, Ιανουάριος 1995, σ. 21

17. Μ. Σπουρδαλάκης, «Το κομματικό φαινόμενο: Εξέλιξη και συγκυρία», στο Δ. Τσάτσος - Ε. Κοντιάδης (επιμ.), *Το μέλλον των πολιτικών κομμάτων*, Παπαζήσης, Αθήνα 2003.

18. Κ. Ελευθερίου - Ε. Παπαβλασόπουλος, «Λανθάνουσες προεγγίσεις και σύγχρονες τάσεις στη θεωρία των πολιτικών κομμάτων», *Επιστήμη και Κοινωνία*, τχ. 25, 2010, σ. 238-239.

19. Γερ. Μοσχονάς, «Αυτοδιοικητικές εκλογές 2002: αποκλίσεις, κόμματα και οι δύο «λογικές» των εκλογών», *ό.π.*, σ. 125-126

20. Η. Ηλιόπουλος, «Οι δημοτικές εκλογές στην παραλιακή ζώνη: Ακτινογραφία της ψή-

τους ακολουθείται από τον μετασχηματισμό της τοπικής τους παρέμβασης –κατ' επέκταση και της εκλογικής.

Στο πλαίσιο αυτό, οι νομαρχιακές εκλογές συνιστούν, για το ΚΚΕ, ευκαιρία συσπείρωσης των «κομματικών δυνάμεων». Ήδη από το 1994 προωθείται το ενιαίο σχήμα της «Νομαρχιακής Αγωνιστικής Συνεργασίας» (ΝΑΣ), υπό το οποίο κατέρχονται οι περισσότεροι νομαρχιακοί συνδυασμοί –αυτό το σχήμα εκφράζει την κεντρική πολιτική γραμμή του κόμματος. Ως υποψήφιοι νομάρχες επιλέγονται συνήθως προβεβλημένα στελέχη του ΚΚΕ το «κομματικό» προφίλ των οποίων υπερέχει του «αυτοδιοικητικού»²¹ αυτά δε έχουν και άλλου τύπου «κομματικές χρεώσεις». Ακριβώς επειδή οι αρμοδιότητες των συγκεκριμένων αυτοδιοικητικών οργάνων είναι περιορισμένες, η προσπάθεια του κόμματος κινείται στην προσέλκυση μιας αμιγώς «κομματικής» ψήφου. Οι δημοτικές εκλογές κινούνται σε ελαφρώς διαφορετική λογική, λόγω της μακρόχρονης παρουσίας ορισμένων δημοτικών παρατάξεων και της ύπαρξης στελεχών με «καθαρή» αυτοδιοικητική αναφορά, τα οποία και διαθέτουν τοπική επιρροή μεγαλύτερη της αντίστοιχης κομματικής. Υπ' αυτήν την έννοια, υπάρχει κάποια ανοχή όσον αφορά την πολυσυλλεκτικότητα των ψηφοδελτίων και μια σχετική αυτονομία της δημοτικής παράταξης όσον αφορά τις μορφές εκλογικής κινητοποίησης που αυτή επιλέγει. Μέσα από την καλή επίδοση της δημοτικής παράταξης, το ΚΚΕ επιδιώκει να διεισδύσει σε ψηφοφόρους που δεν περιλαμβάνονται στην παραδοσιακή κομματική βάση και, ως έναν βαθμό, να αναδείξει στελέχη αναγνωρίσιμα σε τοπικό επίπεδο.

Έτσι, στις εκλογές του 1998 (11 και 18 Οκτωβρίου) προβάλλεται, ως βασική εκλογική τακτική, η «συμπαράταξη των κομμουνιστών με τους λαϊκούς ανθρώπους», όπου

«...στη βάση αυτών των συνεργασιών δεν βρίσκεται η προσπάθεια κατάληψης θώκων αυτοδιοικητικής διαχειριστικής εξουσίας, αλλά η θέληση για στήριξη της λαϊκής αγωνιστικής πρωτοβουλίας, ενάντια στον αφοπλισμό –τη χειραγώγηση των λαϊκών μαζών, τη συναίνεση που επιχειρούν τα άλλα κόμματα και οι υποψήφιοι τους...».²²

φου και των αποκλίσεών της», διπλωματική εργασία, ΠΜΣ «Πολιτική Επιστήμη και Κοινωνιολογία»/ΕΚΠΑ, Αθήνα 2007, σ. 87.

21. Ως «κομματική χρέωση» στην κομματική διάλεκτο του ΚΚΕ ορίζεται η τοποθέτηση από το κόμμα ενός στελέχους του σε συγκεκριμένη θέση σε έναν κοινωνικό χώρο ή οργάνωση και η επιφόρτίσή του με συγκεκριμένα καθήκοντα, π.χ. σε κάποιο συνδικάτο.

22. Στ. Λουκάς, «Ψηφοδέλτια λαϊκής μάχης», *Ριζοσπάστης*, 4 Οκτωβρίου 1998.

Η διεκδίκηση νομαρχιών και δήμων είναι πιο σαφής, ενώ προτάσσεται και το πρότυπο του «ικανού νομάρχη και δημάρχου» και της «αδούλωτης δημοτικής αρχής», που «διεκδικεί», «αντιστέκεται» και «οργανώνει τις λαϊκές διεκδικήσεις». Το αποτέλεσμα κρίνεται μάλλον επιτυχημένο αφού οι παρατάξεις που υποστηρίζονται από το ΚΚΕ κερδίζουν μία νομαρχία (Γρεβενά) και 77 δήμους, στους οποίους περιλαμβάνονται δύο πρωτεύουσες νομών (Βόλος, Καρδίτσα) και τέσσερις δήμοι στο Λεκανοπέδιο Αττικής (Βύρωνας, Καισαριανή, Πέραμα, Πετρούπολη) (βλ. Πίνακα 1).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Αριθμός ψηφοδελτίων που υποστηρίζονται από το ΚΚΕ και κερδισμένοι δήμοι, 1998-2006

Εκλογές	Αριθμός ψηφοδελτίων	Αριθμός κερδισμένων δήμων	Δήμοι Λεκανοπεδίου - Πρωτεύουσες Νομών
1998	519	77	7
2002	479	61	2
2006	409	15	1

Το 2002 (13 και 20 Οκτωβρίου) προκρίνεται η κεντρική συνεργασία, κυρίως, με το ΔΗΚΚΙ και τη Δημοκρατική Περιφερειακή Ένωση, αλλά και με μικρότερες οργανώσεις, όπως, η Κομμουνιστική Ανάνεωση και οι Οικολόγοι Εναλλακτικοί. Είναι χαρακτηριστικό ότι στις νομαρχιακές εκλογές κατέρχονται 8 υποψήφιοι νομάρχες προερχόμενοι από το ΔΗΚΚΙ, δύο από τη Δημοκρατική Περιφερειακή Ένωση και πέντε «ανένταχτοι αριστεροί» –κατ' αντιστοιχία, σε αυτές τις περιπτώσεις δεν διατηρείται ο τίτλος της «Νομαρχιακής Αγωνιστικής Συνεργασίας». Στους δε δήμους στηρίζονται, μεταξύ άλλων, 97 υποψήφιοι δήμαρχοι οι οποίοι δεν προέρχονται από το ΚΚΕ. Η ανάδειξη της συνεργασίας με το ΔΗΚΚΙ είναι βασικό μέλημα του κόμματος, ως προσπάθεια να προβληθεί μια επιδίωξη «πολιτικών συμμαχιών» κοντά στην κοινωνική. Επιπλέον, εντοπίζεται και η επικοινωνιακή σκοπιμότητα να ανατραπεί η εικόνα του «απομονωτικού» ΚΚΕ. Σύμφωνα με την Αλέκα Παπαρήγα,²³ η πολιτική συνεργασίας «...εκφράζει συσπείρωση που διαπνέεται από το πνεύμα της χειραφέτησης από τα κεντροδεξιά και κεντροαριστερά σενάρια [...] που θα καλλιεργήσει καλύτερους όρους πάλης στο τοπικό επίπε-

23. Ριζοσπάστis, 6 Οκτωβρίου 2002.

δο, ζήτημα μεγάλης σημασίας για την επόμενη μέρα και το αύριο...». Το τελικό αποτέλεσμα αποφέρει μεν μικρή αύξηση σε 31 νομαρχιακά ψηφοδέλτια, η μείωση, ωστόσο, στην Υπερνομαρχία της Αθήνας είναι ηχηρή. Τέλος, κερδίζονται 61 δήμοι, εκ των οποίων μία πρωτεύουσα νομού (Καρδίτσα) και ένα στο Λεκανοπέδιο (Νίκαια) (Πίνακας 1).

Σύμφωνα με την Απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής²⁴ η κακή επίδοση στην Υπερνομαρχία φαίνεται να είναι αντικείμενο προβληματισμού, ωστόσο, για το κεντρικό όργανο του ΚΚΕ, «...καταγράφηκε με τον έναν ή τον άλλο τρόπο η δυνατότητα να διαμορφωθεί ένας άλλος πόλος στην Τ.Α. Ένας πόλος που, αν συνεχιστεί και διευρυνθεί, μπορεί να δώσει σοβαρή απάντηση στην πολιτική της λεγόμενης ενότητας της Αριστεράς...», δείγμα ότι το κόμμα εξακολουθεί να «επενδύει» πολιτικά στη διεκδίκηση δήμων. Από την άλλη πλευρά, με όρους οργανωτικούς, επισημαίνεται ότι

«...πέρα το γεγονός ότι η Κ.Ε. είχε θέσει ως πρώτο στόχο την επίτευξη ό-σο γίνονταν καλύτερων αποτελεσμάτων στην πολιτική μάχη των νομαρχιών, στην πράξη δεν έγινε δυνατό να προσανατολιστούν σωστά οι Κ.Ο. [Κομματικές Οργανώσεις], που τελικά έκαναν πρώτο και κύριο μέτωπο τη μάχη σε επίπεδο του δήμου [...] υπήρχαν αντιστάσεις στον τομέα αυτό και από λαθεμένες αντιλήψεις, ότι η ενιαία δράση θα ήταν ζημιά για το δημοτικό αποτέλεσμα...».²⁵

Ο προσδιορισμός της συγκεκριμένης οργανωτικής επιλογής των δημοτικών οργανώσεων, καθορίζει και τη νέα λογική που θα επικρατήσει το ακόλουθο διάστημα.

Η περίοδος 2000-2005 σηματοδοτεί τη βαθμιαία ενίσχυση της στρατηγικής του ΠΑΜΕ. Χαρακτηριστικά, στο 16ο Συνέδριο (14-17 Δεκεμβρίου 2000), τίθεται ως άμεσο καθήκον του κόμματος

«...να ολοκληρωθεί η διάταξη των κομματικών δυνάμεων που συνδέεται με την ανάπτυξη πιο πλατιάς δράσης στην εργατική τάξη, την οικοδόμηση κοινωνικών συμμαχιών, το κτίσιμο του Μετώπου [...] είναι ζήτημα των οργάνων να κατανοηθεί η στρατηγική των συμμαχιών και η έμπρακτη

24. Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, «Συμπεράσματα από την εκλογική μάχη στην Τοπική Αυτοδιοίκηση 13 και 20 Οκτώβρη 2002», 30 Νοεμβρίου 2002 στο www.kke.gr/topikh_aytodioikhsh/symperasmata_apo_thn_eklogikh_maxh_sthn_topikh_aytodioikhsh_13_kai_20_oktovrh_2002?morf=0 (τελευταία πρόσβαση 30.05.2011).

25. Στο ίδιο.

προώθησή τους σήμερα στις συσπειρώσεις και τα μέτωπα πάλης».²⁶

Αυτό σημαίνει ότι και η οργάνωση του ΚΚΕ πρέπει να ακολουθήσει μια λογική «αναδιάταξης» πιο κοντά στις ανάγκες της παρέμβασής του στο συνδικαλιστικό κίνημα. Στην Πανελλαδική Συνδιάσκεψη (23 και 24 Φεβρουαρίου 2002), το παραπάνω επαναλαμβάνεται και προβάλλεται η ανάγκη

«...να ολοκληρωθεί η αναδιάρθρωση που έχει αποφασιστεί με στόχο την καλύτερη διάταξη και συγκέντρωση των κομματικών δυνάμεων στην εργατική τάξη, σε εργασιακούς χώρους, σε κλάδους και τομείς που έχουν ιδιαίτερη σημασία για την ενότητα δράσης και τη συσπείρωση της εργατικής τάξης, την ανάπτυξη της πολιτικής συνείδησης και της ταξικής πάλης».²⁷

Είναι σαφές ότι η εν λόγω κατεύθυνση προς «κλαδικοποίηση» των οργανώσεων του ΚΚΕ, υποβαθμίζει, πρώτα από όλα, τις δημοτικές παρατάξεις. Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε για τις εκλογές του 2002, το ΚΚΕ εξακολουθεί να «επενδύει» πολιτικά στους δήμους επιδιώκοντας κάποιες πολιτικές συμμαχίες.

Το 17ο Συνέδριο (9-12 Φεβρουαρίου 2005) επιβεβαιώνει εκ νέου την οργανωτική στροφή του κόμματος²⁸ και θέτει το ΠΑΜΕ ως βασικό «πόλο συσπείρωσης». Στην εν λόγω συνάφεια «...οι κομμουνιστές, οι φίλοι και οπαδοί του Κόμματος και στους χώρους των εργαζομένων στην Τ.Α. δρουν σε συντονισμό με το ταξικό εργατικό κίνημα, στην κατεύθυνση διεύρυνσης και κατοχύρωσης των εργασιακών τους δικαιωμάτων...».²⁹ Στην «Απόφαση για τις Δημοτικές και Νομαρχιακές εκλογές του 2006» για πρώτη φορά ο θεσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης λογίζεται ως «...ισχυρός και αποτελεσματικός μηχανισμός του κράτους,³⁰ που υλοποιεί για λογαριασμό της κεντρικής διοίκησης επιλογές σε βάρος των εργαζομένων, διασφαλίζει και σε τοπικό επίπε-

26. ΚΚΕ, 16ο Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας. *Ντοκουμέντα*, Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, Αθήνα 2001, σ. 115.

27. ΚΚΕ, «Απόφαση Πανελλαδικής Συνδιάσκεψης του ΚΚΕ - Η δράση στην εργατική τάξη και το συνδικαλιστικό της κίνημα», 24 Φεβρουαρίου 2002, στο http://www.kke.gr/ergatikh_taksh/panelladikh_syndiaskepsh_toy_kke_h_drash_sthn_ergatikh_taksh_kai_to_syn_dikalistiko_ths_kinhma?morf=0#apofasi (τελευταία πρόσβαση 30.05.2011).

28. ΚΚΕ, 17ο Συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας. *Ντοκουμέντα*, Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, Αθήνα 2005, σ. 46-49, 188-193.

29. ΚΚΕ, *Από το 17ο στο 18 Συνέδριο του ΚΚΕ*. *Ντοκουμέντα*, Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, Αθήνα 2008, σ. 89.

30. Επισήμανση του γράφοντος.

δο τα κέρδη της ολιγαρχίας...»,³¹ ενώ «...ο θεσμός της Τοπικής Αυτοδιοίκησης από τη φύση του και ιδιαίτερα μετά τις αλλαγές που έγιναν από το 1994 και μετά στέκεται αρνητικά στα λαϊκά αιτήματα, στην ικανοποίηση των σύγχρονων αναγκών...»³² και οι εκλεγέντες των παρατάξεων του ΚΚΕ «δε φοβήθηκαν να πουν καθαρά στο λαό ότι ο χώρος της Τ.Α. διαθέτει μηχανισμούς εξαγοράς συνειδήσεων, χειραγώγησης...».³³ Η απόρριψη του θεσμού της αυτοδιοίκησης μεταβάλλει και τις εκλογικές επιδιώξεις του ΚΚΕ. Έτσι, προκρίνεται η ευρεία «πολιτικοποίηση» των εκλογών και κυρίως η ανάδειξη των κεντρικών ζητημάτων, στα οποία ενσωματώνονται και τα τοπικά:

«...ο κύριος όγκος των λαϊκών προβλημάτων είναι πανελλαδικού χαρακτήρα, απορρέουν από τη γενική πολιτική που ακολουθείται. Ο διαχωρισμός της πλειοψηφίας των προβλημάτων σε γενικά και τοπικά είναι τεχνικός και αποπροσανατολιστικός. Δεν έχει βάση ο διαχωρισμός των προβλημάτων σε προβλήματα εργασίας και σε προβλήματα στο χώρο κατοικίας...».³⁴

Στις νομαρχιακές εκλογές του 2006 (15-22 Οκτωβρίου), το ΚΚΕ συνεργάζεται με το νέο ΔΗΚΚΙ,³⁵ την Κομμουνιστική Ανάσταση και την Παρέμβαση Αριστερών Πολιτών. Όλοι οι συνδυασμοί φέρουν τον τίτλο της «Νομαρχιακής Αγωνιστικής Συνεργασίας», ενώ δημιουργείται και ένα άτυπο συντονιστικό κέντρο που δημοσιοποιεί κεντρικές ανακοινώσεις. Στις δημοτικές εκλογές επιλέγεται να μην υποστηριχθούν άλλοι υποψήφιοι σε όσους δήμους το ΚΚΕ και οι σύμμαχοι του δεν προτείνουν δικό τους υποψήφιο. Είναι χαρακτηριστικό ότι δεν ανανεώνεται η στήριξη του κόμματος σε 44 από τους 61 δημάρχους που είχαν εκλέγει το 2002 με την υποστήριξή του. Στο σύνολο των 907 δήμων και 120 κοινοτήτων, το ΚΚΕ συγκροτεί ψηφοδέλτια μόνο για 409 δήμους και κοινότητες –τη στιγμή που το 1998 είχε συγκροτήσει 519 ψηφοδέλτια και 479 το 2002 (Πίνακας 1). Η «πολιτικοποίηση» των εκλογών βάσει κεντρικών θεμάτων –υπαρκτή και στις προηγούμενες αυτοδιοικητικές εκλογές– φαίνεται πως δεσμεύει, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από πριν, και τα δημοτικά ψηφοδέλτια, ενώ οι δημοτικές παρατάξεις υποχρεού-

31. ΚΚΕ, *Από το 17ο στο 18 Συνέδριο του ΚΚΕ. Ντοκουμέντα*, ό.π., σ. 76.

32. Στο ίδιο, σ. 85.

33. Στο ίδιο, σ. 84.

34. Στο ίδιο, σ. 76.

35. Πρόκειται για τα στελέχη και μέλη του κόμματος που δεν αποδέχθηκαν τη διάλυσή του από τον Δ. Τσοβόλα τον Μάρτιο του 2004.

νται να παραγάγουν ομοιόμορφο εκλογικό υλικό, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται η ανάδειξη των τοπικών θεμάτων. Η διαχείριση της προεκλογικής εκστρατείας λαμβάνει χώρα κεντρικά –ομοιόμορφες αφίσες, απουσία προσώπων (με την εξαίρεση υποψηφίων που διεκδικούσαν δήμους ή νέων υποψηφίων)–, ενώ στην ευθύνη της τοπικής «Κομματικής Οργάνωσης Βάσης» (ΚΟΒ) περιλαμβάνεται η κατά προτεραιότητα προώθηση του οικείου νομαρχιακού ψηφοδέλιου. Με την τελευταία εξέλιξη φαίνεται να επιλύεται το χρόνιο πρόβλημα της υποβαθμισμένης «οργανωτικής δουλειάς» για τα νομαρχιακά ψηφοδέλια, αφού επιβάλλεται η «ταυτόχρονη δράση» και για τα δύο. Αποτέλεσμα αυτής της νέας λογικής είναι η δραματική μείωση των κερδισμένων δήμων σε 15 –ένας στο λεκανοπέδιο (Νίκαια) (Πίνακας 1)–, η μείωση σε απόλυτους αριθμούς των ψήφων σε 21 νομαρχιακά ψηφοδέλια σε σχέση με το 2002, αλλά και η άνοδος στην Υπερνομαρχία Αθηνών –όπου υποψήφιος υπερνομάρχης είναι ο επικεφαλής του ΠΑΜΕ (Γ. Μαυρίκος). Η Αλέκα Παπαρήγα, αμέσως μετά τον πρώτο γύρο των εκλογών, δηλώνει ότι

«...αυτό που έχει σημασία για μας είναι ότι πολύ έγκαιρα και με σαφήνεια ως σήμερα δώσαμε πολιτικό χαρακτήρα στη μάχη αυτή, εμπλουτισμένη βεβαίως με τα μεγάλα προβλήματα που απασχολούν τους εργαζόμενους στους τόπους δουλειάς (sic) και στους τόπους κατοικίας. Δεν αφήσαμε τίποτα απ' έξω, γνωρίζοντας ότι δίνοντας τέτοιο χαρακτήρα στη μάχη αυτή καλείς τα λαϊκά στρώματα να κάνουν υπερβάσεις, δίνοντας μια *πολιτική* ψήφο...».³⁶

Στις μετέπειτα εκτιμήσεις του Κόμματος για την παρουσία του στις συγκεκριμένες εκλογές,³⁷ αναγνωρίζονται τόσο η δυσκολία εμπέδωσης της νέας στρατηγικής όσο και οι σχετικές απώλειες, ωστόσο η περαιτέρω ανάπτυξη της συνδέεται απόλυτα με την κεντρική πολιτική κατεύθυνση που έχει επιλεγεί για όλο το επόμενο διάστημα.

3. ΟΙ ΕΚΛΟΓΕΣ ΤΟΥ 2010

Η απώλεια περίπου 70.000 ψήφων το 2009 σε σχέση με τις βουλευτικές εκλογές του 2007 και η «άνετη» επάνοδος του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία ανοί-

36. Ριζοσπάστης, 16 Οκτωβρίου 2010.

37. ΚΚΕ, Από το 17ο στο 18 Συνέδριο του ΚΚΕ. Ντοκουμέντα, ό.π., σ. 308-316.

γουν το πεδίο για μία πιο «επιθετική» αντιπαράθεση του ΚΚΕ με τη νέα κυβέρνηση. Είναι ενδεικτικό ότι μία εβδομάδα μετά τις εκλογές το Πολιτικό Γραφείο εκδίδει μία οξεία ανακοίνωση για τα «Μέτωπα πάλης για την ικανοποίηση των λαϊκών αναγκών»³⁸ ως κάλεσμα για «εργατική, λαϊκή αντίσταση και αντεπίθεση», ενώ δέκα ημέρες μετά τις εκλογές του 2009 οργανώνεται κινητοποίηση του ΠΑΜΕ με αποκλεισμό του υπουργείου Εργασίας, η οποία κινείται σε μια περισσότερο συγκρουσιακή κατεύθυνση.³⁹ Η επιλογή της κυβέρνησης να υπαναχωρήσει από τις προεκλογικές της δεσμεύσεις για ενίσχυση του εισοδήματος των εργαζομένων και η ανάδειξη του προβλήματος δανεισμού και του υψηλού χρέους κλιμακώνει τις αντιδράσεις και «επιβάλλει» στο ΚΚΕ την περαιτέρω ενίσχυση της προηγούμενης οργανωτικής λογικής. Στο πλαίσιο αυτό, η Απόφαση της Πανελλαδικής Συνδιάσκεψης στις 6-7 Μαρτίου 2010,⁴⁰ καθορίζει ως «...επιτακτική ανάγκη την ανασύνταξη του εργατικού και λαϊκού κινήματος, για να βρεθεί στο απαιτούμενο ύψος ιδεολογικής και πολιτικής αντιπαράθεσης», ενώ ένας από τους όρους επιτυχίας της εν λόγω «ανασύνταξης» θεωρείται ότι είναι «...η επεξεργασμένη γραμμή συσπείρωσης και κοινής δράσης της εργατικής τάξης με τους αυτοαπασχολούμενους, τους μικρούς ΕΒΕ και τη μικρομεσαία αγροτιά».⁴¹ Το ΠΑΜΕ αναδεικνύεται σε κύριο μοχλό της κοινωνικής παρέμβασης του ΚΚΕ, ενώ σε πλήρη συστοιχία με το αυτό κινούνται τα ήδη υπάρχοντα σχήματα σε άλλους κοινωνικούς χώρους –η «Παναγροτική Αγωνιστική Συσπείρωση» (ΠΑΣΥ) στους αγρότες, η «Ομοσπονδία Γυναικών Ελλάδας» (ΟΓΕ) στις γυναίκες, το «Μέτωπο Αγώνα Σπουδαστών» (ΜΑΣ) στους φοιτητές και η «Πανελλαδική Αντιμονοπωλιακή Συσπείρωση ΕΒΕ» (ΠΑΣΕΒΕ) στους μικρομεσαίους επιχειρηματίες. Ενδεικτικό είναι ότι και όσον αφορά την οργάνωσή τους, αυτές οι δομές, εκτός της ΟΓΕ, ακολουθούν το πρότυπο του ΠΑΜΕ –συγκέντρωση ομοσπονδιών, εργατικών κέντρων και σωματείων όπου πλειοψηφούν οι παρατάξεις του ΚΚΕ και «επιτροπές αγώνα» σε όποιες οργανώσεις η υποστηριζόμενη από το ΚΚΕ παράταξη είναι μειοψηφούσα. Ως έναν βαθμό, η δράση των υπολοίπων μετωπικών σχημάτων συντονίζεται με το ΠΑΜΕ και ακολου-

38. Ριζοσπάστης, 11 Οκτωβρίου 2009.

39. Ριζοσπάστης, 16 Οκτωβρίου 2009.

40. ΚΚΕ, «Απόφαση Πανελλαδικής Συνδιάσκεψης: Η δουλειά του Κόμματος στην Εργατική Τάξη και στο Συνδικαλιστικό της Κίνημα», 7 Μαρτίου 2010 στο [www1.rizospastis.gr/page.do?publDate=21/3/2010 &cid=11961&pageNo=2&direction=1](http://www1.rizospastis.gr/page.do?publDate=21/3/2010&cid=11961&pageNo=2&direction=1) (τελευταία πρόσβαση 30.05.2011).

41. Στο ίδιο.

θεί και σε επίπεδο μορφών κινητοποίησης αλλά και σε επίπεδο αιτημάτων τις επιλογές του.

Στις 8 Σεπτεμβρίου 2010, εν μέσω, δηλαδή, προεκλογικής κινητοποίησης για τις επερχόμενες αυτοδιοικητικές εκλογές, οργανώνονται «κοινές συσκέψεις»⁴² σε όλη τη χώρα ανάμεσα στις γραμματείες του ΠΑΜΕ –το οποίο απευθύνει τις προσκλήσεις– και σε αυτές της ΠΑΣΥ, της ΠΑΣΕΒΕ, της ΟΓΕ και του ΜΑΣ. Ο συμβολισμός της συγκεκριμένης κίνησης φανερώνει και το κεντρικό ρόλο του ΠΑΜΕ στον «...συντονισμό των αγώνων» και στην «...ανάπτυξη ενός ρωμαλέου κινήματος πάλης και ανατροπής». Στο «Κοινό Πλαίσιο Πάλης»⁴³ που αποφασίζεται, παρουσιάζεται ένα σύνολο θέσεων και διεκδικήσεων οι οποίες ξεφεύγουν από τη διατύπωση τμηματικών συνδικαλιστικών αιτημάτων και συγκροτούν ένα γενικό πολιτικό πρόγραμμα που καλύπτει πολλούς τομείς πολιτικής. Το «...ενιαίο μέτωπο πάλης εργατών, υπαλλήλων του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, αυτοαπασχολούμενων, φτωχών αγροτών, γυναικών, νεολαίας»,⁴⁴ είναι το βασικό όχημα της υλοποίησης του παραπάνω προγράμματος, στην υποστήριξη του οποίου κατευθύνεται και η παρέμβαση του κόμματος.

Ωστόσο, όλες οι παραπάνω πρωτοβουλίες προωθούνται για να ενισχύσουν την παρέμβαση του ΚΚΕ στους λεγόμενους «μαζικούς χώρους». Αποτελούν, δηλαδή, προσπάθειες να εδραιωθεί η στοχευμένη απεύθυνση στους υπάρχοντες συνδικαλιστικούς θεσμούς και να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις συγκρότησης και κάποιων εναλλακτικών θεσμών. Στην περίπτωση, όμως, των αυτοδιοικητικών εκλογών του 2010, η επέκταση της λογικής του ΠΑΜΕ και στις δημοτικές παρατάξεις ωθεί την κομματική τακτική που είχε υποστηριχθεί στις εκλογές του 2006 στα άκρα.

Ήδη από τις 21 Ιουνίου 2010 ανακοινώνονται οι υποψήφιοι περιφερειαρχες του ΚΚΕ και έχει προσδιοριστεί ότι τα υποστηριζόμενα από το ΚΚΕ περιφερειακά και δημοτικά ψηφοδέλτια θα φέρουν τον κοινό τίτλο «Λαϊκή Συσπείρωση».⁴⁵ Έστω και σημειολογικά η «Λαϊκή Συσπείρωση» υποδηλώνει μια θέληση επίτευξης και προβολής της κομματικής ενότητας, σε σύγκριση με τη «Νομαρχιακή Αγωνιστική Συνεργασία», η οποία υπαινίσσεται μια πιο ευρυγώνια απεύθυνση, και τις πολλές και διαφορετικές δημοτικές παρατάξεις της προηγούμενης περιόδου. Με αυτόν τον τρόπο, το ΚΚΕ αποφασίζει

42. Ριζοσπάστης, 8 Σεπτεμβρίου 2010.

43. Ριζοσπάστης, 12 Σεπτεμβρίου 2010.

44. Στο ίδιο.

45. Ριζοσπάστης, 22 Ιουνίου 2010.

να «υπερπολιτικοποιήσει» τις εκλογές, υπό το βάρος των πρώτων μέτρων εφαρμογής των απαιτήσεων του «Μνημονίου», προτείνοντας υποψηφίους περιφερειάρχες οι οποίοι προέρχονται από υψηλότερα κλιμάκια της κομματικής ιεραρχίας και του ΠΑΜΕ.⁴⁶ Με όρους επικοινωνιακούς, ο χρονισμός της ανακοίνωσης των υποψηφίων –οι πρώτοι υποψήφιοι δήμαρχοι ανακοινώνονται μέσα στον Ιούλιο–⁴⁷ λειτουργεί θετικά σε σχέση με τη μεγάλη ρευστότητα στην ανάδειξη των υποψηφίων που παρατηρείται σε ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ. αλλά και στον ΣΥΡΙΖΑ. Είναι, τέλος, ενδεικτικό ότι ως βασικό «προσόν» ενός υποψηφίου της «Λαϊκής Συσπείρωσης» δεν θεωρείται η εμπειρία στην τοπική αυτοδιοίκηση, αλλά η κομματική αναφορά και η δράση του σε διάφορες κοινωνικές οργανώσεις.⁴⁸

46. Είναι χαρακτηριστικό ότι για τους πιο προβλεπόμενους υποψηφίους από τον *Ριζοπάστη*, αναφέρεται πάντοτε με σαφήνεια η «κομματική θέση» (αιρετό μέλος σε καθοδηγητικό ή μη όργανο του ΚΚΕ-Γραμματεία ή Επιτροπή Οργάνωσης) και η «κομματική χρέωση» (μέλος γραμματείας «μετωπικού» σχήματος). Από τα σύντομα βιογραφικά των υποψηφίων περιφερειάρχων και αντιπεριφερειάρχων που δημοσιεύονται στον *Ριζοπάστη* προκύπτουν τα ακόλουθα όσον αφορά τις «κομματικές θέσεις»: από τους 13 υποψήφιους περιφερειάρχες τρεις είναι μέλη του Πολιτικού Γραφείου, δύο της Κεντρικής Επιτροπής και έξι μέλη σε Γραφεία ή Επιτροπές Οργανώσεων Περιοχών και Πόλεων· από τους 59 υποψήφιους αντιπεριφερειάρχες, 5 είναι μέλη της Κεντρικής Επιτροπής, 14 μέλη Επιτροπών Πόλεων και Περιοχών, 16 μέλη Νομαρχιακών Επιτροπών· από τους υποψηφίους δημάρχους σε δήμους άνω των 100.000 κατοίκων (Αθηναίων, Θεσσαλονίκης, Πειραιώς, Πατρών, Περιστερίου, Ηρακλείου, Λαρισαίων, Καλλιθέας –ΦΕΚ 920 Β΄/24.06.2010) ένας είναι μέλος του Πολιτικού Γραφείου, μία της Κεντρικής Επιτροπής, 3 μέλη σε Επιτροπές Περιοχών και Πόλεων, 2 σε Νομαρχιακές Επιτροπές και ένας σε Αχτιδική Επιτροπή. Όσον αφορά τις «κομματικές χρεώσεις», ένας υποψήφιος περιφερειάρχης είναι μέλος της Γραμματείας της ΠΑΣΥ, 10 είναι μέλη Γραμματειών του ΠΑΜΕ, 2 μέλη Γραμματειών της ΠΑΣΥ και μία μέλος της Γραμματείας της ΟΓΕ· από τους υποψηφίους δημάρχους, ένας είναι μέλος της Εκτελεστικής Γραμματείας του ΠΑΜΕ. Από τα παραπάνω προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα: ο μεγαλύτερος αριθμός των υποψηφίων περιφερειάρχων και αντιπεριφερειάρχων (46 στους 72) κατέχει υψηλή ή μεσαία θέση στον κομματικό μηχανισμό. Η ανάγκη «πολιτικοποίησης» των περιφερειακών εκλογών προωθεί στενά «κομματικούς» υποψηφίους με καθοδηγητική και εσωκομματική εμπειρία. Στο ίδιο πλαίσιο, η πλειονότητα των υποψηφίων με ρητή «κομματική χρέωση» στα βιογραφικά τους προέρχεται από γραμματεία του ΠΑΜΕ (10 από τους 14). Σε 16 περιπτώσεις στο βιογραφικό του υποψηφίου η «κομματική θέση» συνοδεύεται και από την «κομματική χρέωση», ως ενισχυτική της κομματικής ταυτότητας.

47. Στις 10 Ιουλίου ανακοινώνονται οι υποψήφιοι δήμαρχοι στην Α΄ και Β΄ περιφέρεια Αθinas και στις 12 Ιουλίου οι υποψήφιοι δήμαρχοι στις περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας· βλ. *Ριζοπάστης*, 11 Ιουλίου 2010 και 13 Ιουλίου 2010, αντίστοιχα.

48. Όπως αναφέρει και ο Αλέκος Αρβανιτίδης, μέλος της Επιτροπής Πελοποννήσου κατά την παρουσίαση των ψηφοδελτίων του (πρώην) Νομού Ηλείας, «...όσοι συμμετούμε στα

Ένας κίνδυνος που ελλοχεύει στην παρουσίαση της επικοινωνιακής τακτικής του ΚΚΕ είναι να θεωρηθεί η «Λαϊκή Συσπείρωση» ως καινοφανής προεκλογική τακτική. Στην πραγματικότητα, ήδη από το 1998, το ΚΚΕ προτάσσει την «πολιτικοποίηση» των εκλογών –πράγμα, άλλωστε, που επιδιώκουν και τα υπόλοιπα κόμματα–, ενώ οι νομαρχιακές εκλογές αποτελούν κρίσιμο δείκτη υπολογισμού της κοινωνικής επιρροής του. Αυτό που μεταβάλλεται δραματικά είναι ο καταμερισμός της «κομματικής δουλειάς», ο οποίος, όπως αναφέρθηκε και για τις εκλογές του 2006, προσανατολίζεται προς την υποστήριξη του νομαρχιακού/περιφερειακού ψηφοδελτίου, με το δημοτικό να λειτουργεί επικουρικά προς το πρώτο. Εάν μέχρι το 2002 οι τοπικές ΚΟΒ επιχειρούν να «πολιτικοποιήσουν» τις δημοτικές εκλογές ανάγοντας τα τοπικά αιτήματα στη γενική πολιτική πρόταση του κόμματος, μετά το 2006 η «πολιτικοποίηση» γίνεται αντιληπτή ως άρνηση του «τοπικού» και ως πλήρης απορρόφησή του από το «γενικό». Κατ' επέκταση, η οργάνωση του κόμματος «υποχρεούται» να προωθήσει έναν τύπο «εκλογικής δουλειάς» ο οποίος προσιδιάζει σε βουλευτικές εκλογές. Η ουσιαστική κατάργηση της σχετικής αυτονομίας της δημοτικής παράταξης φανερώνει και τον ουσιαστικό στόχο της εργαλειοποίησης του δημοτικού σχήματος για την υποστήριξη της στρατηγικής του ΠΑΜΕ.

Της πρόθεσης για «υπερπολιτικοποίηση» των εκλογών προηγείται και η αξιολόγηση της μεταρρύθμισης του «Καλλικράτη», στις αρχές του 2010 (13 Ιανουαρίου).⁴⁹ Η κριτική του ΚΚΕ κινείται γύρω από τέσσερις άξονες: πρώτον υποστηρίζει ότι μέσω της αποκέντρωσης δημόσιων λειτουργιών ενισχύονται οι τάσεις «εμπορευματοποίησης» του κράτους· δεύτερον, το νέο νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας οδηγεί σε «...αποτελεσματικότερη εφαρμογή της αντιλαϊκής πολιτικής»· τρίτον, η δυνατότητα των περιφερειών να σχεδιάζουν περιφερειακά αναπτυξιακά σχέδια «...θα οδηγήσει σε παραπέρα τοπική ανισομετρία και ταξική ανισότητα»· και τέταρτον μέσα από τη μετάθεση προνοιακών λειτουργιών στους νέους ΟΤΑ προκρίνεται μία «...υποκριτική “φιλανθρωπική” διαχείριση κάποιων ακραίων κοινωνικών προβλημάτων» στη

ψηφοδέλτια της “Λαϊκής Συσπείρωσης” είμαστε μέλη του ΚΚΕ και της ΚΝΕ, φίλοι και συνεργαζόμενοι με το ΚΚΕ, ριζοσπάστες αγωνιστές που συναντηθήκαμε στους αγώνες του λαού. Δεν προκύψαμε από παρθενογένεση. Δεν κρυβόμαστε πίσω από τις ταμπέλες των “ανεξάρτητων”». *Ριζοσπάστης*, 22 Σεπτεμβρίου 2010.

49. Πολιτικό Γραφείο της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ, «Για την προωθούμενη νέα διοικητική μεταρρύθμιση του ΠΑΣΟΚ με την ονομασία «Καλλικράτης» (πρώην «Καποδιστριας 2»), *Ριζοσπάστης* 14 Ιανουαρίου 2010.

θέση της κεντρικής κρατικής ρύθμισης. Ταυτόχρονα, προσδιορίζεται και ο ρόλος των κομματικών εκπροσώπων στα όργανα των νέων ΟΤΑ, αλλά και των κεντρικών πολιτικών προταγμάτων στις επερχόμενες εκλογές:

«...η αντίσταση και αντίδραση δημάρχων και δημοτικών συμβουλίων έχει προοπτική και αποτέλεσμα εφόσον είναι πολιτική απόρριψης της αντιλαϊκής εξουσίας, ανεξάρτητα από τον κυβερνητικό εκφραστή της, και δεν περιορίζεται στενά στα γεωγραφικά όρια, στην έδρα του δήμου κ.λπ. Η αντίσταση μπορεί να έχει αποτέλεσμα μόνο εφόσον συνδεθεί με την κατάδίκη συνολικά της αντιλαϊκής πολιτικής, εφόσον συμπορευτεί με το λαϊκό και εργατικό κίνημα, στην πάλη για κατακτήσεις, αλλά και ανατροπή του πολιτικού συσχετισμού, για λαϊκή εξουσία».⁵⁰

Ταυτόχρονα, με την ψήφιση του Ν. 3852/2010 δημοσιοποιείται η Απόφαση της Συνόδου της Κεντρικής Επιτροπής για τις «...Τοπικές και Περιφερειακές εκλογές του Νοέμβρη 2010».⁵¹ Σε αυτή προσδιορίζεται η οικονομική κρίση και το Μνημόνιο ως βασικό διακύβευμα των εκλογών και ο «Καλλικράτης» ως «...χειραγώγηση του λαού κάτω από την κυρίαρχη πολιτική». Η σύνδεση της εκλογικής τακτικής με την κομματική στρατηγική του ΚΚΕ συνίσταται σε «...δύο γραμμές που συγκρούονται στην κοινωνία και στις εκλογές». Οι υποψήφιοι που προτείνει το ΚΚΕ, «...θα σταθούν ψηλά και θα αντισταθούν σε όλη τη διάρκεια της θητείας τους. Θα έχουν τη δύναμη να σταθούν απέναντι και εναντίον στον πολυπλόκαμο μηχανισμό πίεσης, εξαγοράς και ενσωμάτωσης που θα αναπαραχθεί τοπικά».⁵²

Κάθε αναφορά περί «αυτοδιοίκησης» εγκαταλείπεται σε όλα τα κομματικά κείμενα και αναδεικνύεται ως άμεσο πολιτικό αποτέλεσμα του «Καλλικράτη» η μετατροπή περιφερειών και δήμων σε απλά όργανα του κράτους. Είναι χαρακτηριστική η δήλωση της Αλέκας Παπαρήγα στις 20 Ιουνίου ότι «...πρόκειται για εκλογές για τα όργανα της *κρατικής τοπικής διοίκησης*»⁵³ και όχι της τοπικής αυτοδιοίκησης. Πρω πολλού και ακόμα περισσότερο μετά τον Καλλικράτη έχουν απωλεσθεί [sic] και τα τελευταία ίχνη της έννοιας αυτο-

50. Στο ίδιο.

51. Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, «Απόφαση της ΚΕ του ΚΚΕ για τις Τοπικές και Περιφερειακές εκλογές του Νοέμβρη 2010», Μάιος 2010 στο kke.gr/topikh_aytodioikhsh/apofash_ths_ke_toy_kke_gia_tis_topikes_kai_perifereiakes_ekloges_toy_noembrh_2010?act=2&morf=1&tab=1 (τελευταία πρόσβαση 30.05.2011).

52. Στο ίδιο.

53. Επισήμανση του γράφοντος.

διοίκηση. Είναι πρόκληση και κοροϊδία ο όρος αυτοδιοίκηση».⁵⁴

Στο παραπάνω πλαίσιο, το κύριο πρόταγμα που αναδεικνύεται για τις εκλογές είναι η «ένισχυση» του ΚΚΕ ως έκφραση της «αγανάκτησης» και της «αντίδρασης» των πολιτών απέναντι σε μία πολιτική. Το κόμμα είχε «προειδοποιήσει» τον ελληνικό λαό και για την εξέλιξη αυτή «ευθύνεται» το πολιτικό σύστημα —«δικομματιομός» και «δεκανίκια»— στο σύνολό του. Κατ' επέκταση, η έμφαση δεν δίνεται στην κατάκτηση δήμων, αλλά στην επανάκτηση των χαμένων ψήφων των βουλευτικών εκλογών του 2009, των εκλογών δηλαδή που αγνόησαν τις «προειδοποιήσεις» του ΚΚΕ. Η Αλέκα Παπαρήγα το περιγράφει emphatically στην ομιλία της στο Φεστιβάλ της ΚΝΕ: «...θέλουμε να το επαναλάβουμε άλλη μία φορά και από αυτό το βήμα: Η ψήφος του Νοέμβρη είναι ισοδύναμη με την ψήφο των βουλευτικών εκλογών, ως μην εκλέγεται κυβέρνηση».⁵⁵ Οι αυτοδιοικητικές εκλογές λογίζονται ως ευκαιρία να παγιωθεί η στρατηγική της «κοινωνικής συμμαχίας» και κυρίως να επανασυμπεριωθεί η κομματική βάση γύρω από το κεντρικό πολιτικό διακύβημα της συγκυρίας που είναι η αντιπαράθεση με τις πολιτικές του Μνημονίου.⁵⁶

α. Προεκλογική εκστρατεία: «η αγανάκτηση να γίνει δύναμη»

Η προσαρμογή της υλικότητας του κόμματος στην εκλογική τακτική υλοποιείται μέσα από μία κεντρική επικοινωνιακή εκστρατεία η οποία αφορά το έντυπο εκλογικό υλικό των ψηφοδελτίων και τη βασική συνθηματολογία τους: όλοι οι συνδυασμοί, περιφερειακοί και δημοτικοί φέρουν τον τίτλο «Λαϊκή Συσπείρωση»· το έμβλημα των ψηφοδελτίων είναι κοινό —ένα γαρίφαλο με τον τίτλο του συνδυασμού και τον τοπικό προσδιορισμό σε κεφαλαία, π.χ. «Λαϊκή Συσπείρωση Σαρωνικού» κ.λπ.· δημιουργείται μία κεντρική αφίσα της «Λαϊκής Συσπείρωσης» με το σύνθημα «Η αγανάκτηση να γίνει δύναμη» η οποία διακινείται κεντρικά, ενώ σε όλες τις τοπικές αφίσες, δίπλα

54. Ριζοπάστης, 21 Ιουνίου 2010.

55. Αλ. Παπαρήγα, «Λαϊκή οργάνωση και εναλλακτική πρόταση εξουσίας που καταργεί τα μονοπώλια», Ριζοπάστης 21 Σεπτεμβρίου 2010.

56. «...αυτό που πραγματικά θα δημιουργήσει τον πραγματικό φόβο είναι πόσες ψήφους θα συγκεντρώσουν τα ψηφοδέλτια της “Λαϊκής Συσπείρωσης”, που είναι τα ψηφοδέλτια που πρωτοστάτησε το ΚΚΕ να γίνουν και να εκφράσουν μια γνήσια αντιμονοπωλιακή διαμαρτυρία. Όχι για το είδος και το ύφος της διακυβέρνησης, αλλά μια ταξική, αντιμονοπωλιακή διαμαρτυρία. Να δείξουν την κατεύθυνση προς την οποία πρέπει να κινηθεί το κίνημα», στο Αλ. Παπαρήγα, «Η ψήφος να συμβάλει στη διαμόρφωση της κοινωνικής συμμαχίας από τα κάτω», Ριζοπάστης, 7 Οκτωβρίου 2010.

στη φωτογραφία του υποψηφίου δημάρχου υπάρχει και αυτή του αντίστοιχου υποψηφίου περιφερειάρχη – πάντοτε με την υπόμνηση «τα ψηφοδέλτια που στηρίζει το ΚΚΕ». Κατ' αντιστοιχία, κυκλοφορεί ανά δήμο και ένα τετρασέλιδο φυλλάδιο με ίδιο σχεδιασμό, κοινό κείμενο στο εξώφυλλο και στο οπισθόφυλλο και αναφορά σε τοπικά ζητήματα μόνο στα εσωτερικά φύλλα. Η ίδια λογική ακολουθείται και στα τρία οπτικοποιημένα προεκλογικά σποτ που προβάλλονται, τα οποία εμφανίζονται ως κεντρικά καλέσματα του ΚΚΕ προς τους εκλογείς για να στηρίξουν τη «Λαϊκή Συσπείρωση».⁵⁷

Σε σχέση με τις προηγούμενες εκλογές παρατηρείται μεγαλύτερη παρουσία του κόμματος στις τοπικές εκλογικές δραστηριότητες, εξέλιξη αναμενόμενη στον βαθμό που οι, ιστορικές σε πολλές περιπτώσεις, δημοτικές παρατάξεις καταργήθηκαν. Σε αυτό το πλαίσιο η «εκλογική δουλειά» των τοπικών οργανώσεων εστιάζεται στην κατά προτεραιότητα προπαγάνδισι των κεντρικών προταγμάτων. Έτσι, για παράδειγμα, η τοπική ΚΟΒ καλεί σε συγκεντρώσεις ή ημιλίες, ενώ σε κάθε έντυπο που κυκλοφορεί ή αφίσα που αναρτά υπάρχει αναφορά στη στήριξη του ΚΚΕ. Η συγκεκριμένη πρακτική αξιολογείται ως θετική. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στις μετεκλογικές «Τελικές Εκτιμήσεις», «...η τροφοδότηση της μάχης με τα υλικά του Κόμματος που κάλυπτε αδυναμίες των τοπικών υλικών και της τοπικής προπαγάνδας», ενώ τονίζεται ότι «...αρκετές ανακοινώσεις σε δήμους έκαναν μία προσπάθεια να δώσουν τον πολιτικό χαρακτήρα της μάχης».⁵⁸ Είναι σαφές ότι η ανάγκη ανάδειξης των κεντρικών πολιτικών προταγμάτων μετατοπίζει σε πολύ μεγάλο βαθμό το κέντρο βάρους στην υποστήριξη του περιφερειακού ψηφοδελτίου. Επιπλέον, κατά έναν ιδιόμορφο τρόπο, φαίνεται ότι η νέα αρχιτεκτονική δομή του «Καλλικράτη», διευκολύνει τον κεντρικό κομματικό έλεγχο της εκλογικής κινητοποίησης εφόσον οι 13 περιφέρειες αντιστοιχούν, ως ένα βαθμό, και εδαφικά με τις Επιτροπές Πόλεων και Περιοχών του ΚΚΕ, οι οποίες και φέρουν το μεγαλύτερο καθοδηγητικό βάρος.⁵⁹ Υπ' αυτήν την έννοια, η δυνατότητα του «κεντρικού κόμματος» να «πολιτικοποιεί» τις παρεμβάσεις σε

57. Βλ. το κανάλι του ΚΚΕ στο youtube, www.youtube.com/user/kkemedias.

58. Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, «Τελικές εκτιμήσεις και συμπεράσματα από τη μάχη των περιφερειακών και δημοτικών εκλογών της 7ης και 14ης Νοέμβρη 2010», *Κομμουνιστική Επιθεώρηση*, τχ. 2, 2011, σ. 170.

59. Οι Οργανώσεις Πόλεων και Περιοχών ήταν οι ακόλουθες 14: Αθήνας, Πειραιά, Θεσσαλονίκης (Πόλεων) και Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Κεντρικής Μακεδονίας, Δυτικής Μακεδονίας, Βορειοδυτικής Ελλάδας (περιλαμβάνονται Ήπειρος, Κέρκυρα-Λευκάδα, Αιτωλοακαρνανία), Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Εύβοιας, Αττικής, Πελοποννήσου (περιλαμβάνονται Κεφαλονιά και Ζάκυνθος), Αιγαίου, Κρήτης και Εξωτερικού.

νομαρχιακό (Νομαρχιακή Επιτροπή) και τοπικό επίπεδο (Κομματική Οργάνωση Βάσης) είναι πολύ μεγαλύτερη. Στις «Τελικές Εκτιμήσεις» επισημαίνονται μία σειρά από αδυναμίες στην αφομοίωση από τις τοπικές ΚΟΒ της κεντρικής πολιτικής «γραμμής», ωστόσο, ως έναν βαθμό, αυτές οι παρατηρήσεις σκοπούν στην εμπέδωση της περαιτέρω υποβάθμισης του ρόλου της τοπικής ΚΟΒ, στην οποία αναφερόμαστε παρακάτω, και στην παραδοσιακή καθοδηγητική πρακτική της επισήμανσης, με διογκωμένο τρόπο, κάποιων οργανωτικών ατελειών –ακόμη κι αν η έκβαση μιας εκλογικής ή άλλου τύπου κινητοποίησης είναι επιτυχής– προς «συμμόρφωση» και «επαγρύπνηση» των κατώτερων καθοδηγητικών οργάνων.

Στον *Ριζοσπάστη*, όπου εμπεριέχεται και το βασικό *corpus* των πολιτικών επιχειρημάτων που αναμένεται να χρησιμοποιηθούν από τους υποψηφίους, η εκλογική προπαγάνδα προσανατολίζεται προς την ανάδειξη συγκεκριμένων προσώπων και θεματικών. Τη μερίδα του λέοντος έχουν οι εκλογικές εξορμήσεις της Γραμματέως του Κόμματος, η οποία κάθε φορά διατυπώνει το βασικό στίγμα της προεκλογικής εκστρατείας. Από τους υπόλοιπους τη μεγαλύτερη προβολή διαθέτουν οι υποψήφιοι περιφερειάρχες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας και οι υποψήφιοι δήμαρχοι Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Πειραιά. Ενδεικτική, πάντως, της «κομματικοποίησης» των εκλογών είναι η συνεχής αναφορά της κομματικής ιδιότητας στα ρεπορτάζ της εφημερίδας που καλύπτουν τις προεκλογικές εξορμήσεις. Οι υποψήφιοι προβάλλονται ως στελέχη του ΚΚΕ και του ΠΑΜΕ που «διακόπτουν» την πολιτική τους δραστηριοποίηση για να κατέλθουν στις εκλογές. Υπ' αυτήν την έννοια, η εφημερίδα υπαινίσσεται ότι ο «πολιτικός αγώνας» δεν λαμβάνει χώρα αποκλειστικά στα περιφερειακά/δημοτικά συμβούλια, αλλά εκκινά από την «κοινωνική συμμαχία».

Όσον αφορά τις θεματικές που εμφανίζονται στον *Ριζοσπάστη*, είναι σαφές ότι υπάρχει ένα μοτίβο πλήρως εναρμονισμένο με τις ανάγκες της εκλογικής προπαγάνδας της «Λαϊκής Συνοψείωσης». Καταρχήν προκρίνεται η ανάδειξη ενός αντιμνημονιακού λόγου ο οποίος, όμως, διεκδικεί μία αυθεντικότητα και περισσότερη ουσία από τους υπόλοιπους. Για το ΚΚΕ η έλευση του Μνημονίου είναι απλή επιβεβαίωση της «γραμμής» που είχε χαράξει τα προηγούμενα χρόνια, ενώ τονίζεται και η διαχρονικότητα των πολιτικών του Μνημονίου οι οποίες εκπορεύονται από την Ε.Ε. και έχουν εκκινήσει από προηγούμενες κυβερνήσεις. Επιπλέον, εμφανίζεται και μία ειδική αρθρογραφία σχετικά με τις αρνητικές συνέπειες του «Καλλικράτη» η οποία, όμως, είναι απόλυτα ενσωματωμένη στη γενική προπαγάνδα περί Μνημονίου. Τονί-

ζεται σε μεγάλο βαθμό ο αποκλεισμός από τα ΜΜΕ –ιδίως την κρατική τηλεόραση– ενώ αντιμετωπίζεται με επιθετικότητα η «διαστρέβλωση» των θέσεων και των προθέσεων του ΚΚΕ από δημοσιογράφους και άλλους υποψηφίους. Την ίδια στιγμή αιτιολογείται, με αυτόν τον τρόπο, και η επιλογή της «Λαϊκής Συσπείρωσης» ως αντίβαρο στη μη πρόσβαση στα ΜΜΕ.

Συνεχείς αναφορές υπάρχουν και στους λεγόμενους ανεξάρτητους υποψηφίους, καθώς και στα ψηφοδέλτια που στηρίζονται από τον ΣΥΡΙΖΑ και τη Δημοκρατική Αριστερά. Οι υποψήφιοι που έχουν προτάξει αντιμνημονιακή λογική χαρακτηρίζονται «κάλπικοι αντίπαλοι του μνημονίου» και «αναχώματα», τα ψηφοδέλτια συνεργασιών αποκαλούνται «ψηφοδέλτια συναλλαγής» και η ύπαρξη πολλών υποψηφίων στην Περιφέρεια Αττικής «οικέ παιχνίδι».

Κεντρική θέση ενέχει και μία επιχειρηματολογία κατά της αποχής η οποία γίνεται αντιληπτή ως παθητική στάση που, να μεν εκφράζει πολιτική δυσανεμία, σε καμία περίπτωση όμως δεν «αντιπαλεύει» την κυρίαρχη πολιτική –αντίθετα λειτουργεί υποστηρικτικά. Αυτές οι συχνές αναφορές περί «αποχής» και από την Αλέκα Παπαρήγα και από την αρθρογραφία του *Ριζοσπάστη* είναι απόλυτα λογικές αν σκεφτεί κανείς τις μεγάλες απώλειες του ΚΚΕ στις ευρωεκλογές του 2009, οπότε είχε διαμορφωθεί ένα κίνημα υπέρ της «αποχής».

β. Εκλογικά αποτελέσματα: εσωτερική δικαίωση

Τα αποτελέσματα των περιφερειακών και δημοτικών εκλογών του 2010 είναι μία εσωτερική δικαίωση για τη στρατηγική της «Λαϊκής Συσπείρωσης». Πράγματι, σε ένα κλίμα γενικευμένης αποχής, ιδίως στις περιφερειακές όπου όλα τα κόμματα παρουσιάζουν απώλειες ψήφων σε σχέση με τις βουλευτικές εκλογές του 2009, και υψηλού δείκτη ανταγωνισμού (7,1)⁶⁰ τα ψηφοδέλτια της «Λαϊκής Συσπείρωσης» παρουσιάζουν αυξημένο αριθμό ψήφων σε δώδεκα από τις δεκατρείς περιφέρειες. Συνολικά, σε όλες τις περιφέρειες η «Λαϊκή Συσπείρωση» έλαβε 592.977 ψήφους –έναντι 517.154 για το ΚΚΕ το 2009– φθάνοντας σε ποσοστό 10,89%. Την ίδια στιγμή, στο επίπεδο των δημοτικών εκλογών, τα τοπικά ψηφοδέλτια της «Λαϊκής Συσπείρωσης» έλαβαν 503.301 ψήφους σε 260 από τους συνολικά 325 «καλλικρατικούς» δή-

60. Ο «δείκτης ανταγωνισμού» προκύπτει από τον λόγο του συνολικού αριθμού των ψηφοδελτίων προς τον αριθμό των περιφερειών, βλ. Γ. Μαυρίδης, «Νομαρχιακές εκλογές 1994-2002: εκλογές δεύτερης τάξεως», *ό.π.*, σ. 102.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Αποτελέσματα περιφερειακών εκλογών της «Λαϊκής Συσπείρωσης»
και βουλευτικών εκλογών του ΚΚΕ για το 2007 και το 2009

Περιφέρεια	Π2010	%	Β2009	Μεταβολή (ψήφοι)	Μεταβολή (%)	Β2007
Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης	27.852	7,74	17.223	10.629	61,71	20.186
Κεντρικής Μακεδονίας	88.739	9,09	85.788	2.951	3,44	94.788
Δυτικής Μακεδονίας	15.851	8,22	12.529	3.322	26,51	13.325
Ηπείρου	18.766	8,36	18.131	635	3,5	19.607
Θεσσαλίας	57.831	13,10	46.131	11.700	25,36	50.327
Στερεάς Ελλάδας	35.954	10,87	24.997	10.957	43,83	28.128
Δυτικής Ελλάδας	43.455	11,14	29.462	13.993	47,49	32.589
Ιονίων Νήσων	17.266	15,30	16.653	613	3,7	19.745
Πελοποννήσου	25.669	6,79	21.476	4.193	19,52	24.237
Κρήτης	22.843	6,93	18.488	4.355	23,55	18.941
Βορείου Αιγαίου	16.877	15,74	17.363	-486	-2,8	18.491
Νοτίου Αιγαίου	15.401	9,04	8.721	6.680	76,59	9.772
Αττικής	206.473	14,44	200.192	6.281	3,4	233.614
Σύνολα	592.977	10,89	517.154	75.823	14,66	583.750

Πηγή: ekloges.ypes.gr.

μους της χώρας. Στο Λεκανοπέδιο Αττικής ο αριθμός των ψήφων που έλαβε το περιφερειακό ψηφοδέλτιο ανήλθε στις 172.583, ενώ οι δημοτικές ψήφοι στις 161.414.

Σε πολλές περιπτώσεις, πολύ μεγάλες μεταβολές σε σχέση με τις βουλευτικές εκλογές του 2009, παρατηρήθηκαν σε περιφέρειες όπου τα αντίστοιχα ψηφοδέλτια της «Λαϊκής Συσπείρωσης» έλαβαν ποσοστά κάτω από το 10%. Στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου η αύξηση έφτασε το +76,59% τη στιγμή που το ποσοστό ήταν στο 9,04%, στην Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης η αύξηση ήταν της τάξης του +61,71% με ποσοστό 7,74%, στη Δυτική Μακεδονία +26,51% με 8,22% και στην Κρήτη +23,55% με 6,93%. Από την άλλη πλευρά, στην Περιφέρεια Αττικής (14,44%), Ιονίων Νήσων (15,3%) και Βορείου Αιγαίου (15,74%), η μεταβολή ήταν αντίστοιχα στο +3,4%, στο +3,7% και στο -2,8%. Το εν λόγω υπόδειγμα –υψηλό ποσοστό/χαμηλή μεταβολή και αντίστροφα– δεν επαληθεύεται στη Θεσσαλία (μεταβολή 25,36%/ποσοστό ψήφων 13,10%), στη Στερεά Ελλάδα (43,83%/

10,87%), στη Δυτική Ελλάδα (47,45%/11,14%) και στην Ήπειρο (3,5%/8,36%). Η συνολική μεταβολή των ψήφων από το 2009 αγγίζει το 14,66%. Εάν μάλιστα, στους υπολογισμούς χρησιμοποιηθούν και τα αποτελέσματα των εκλογών του 2007, διαπιστώνουμε ότι στις περιφέρειες που παρατηρήθηκε μεγάλη μεταβολή από το 2009, παρατηρείται μεγάλη μεταβολή και από το 2007, ενώ σε περιφέρειες με τη μικρότερη μεταβολή παρατηρείται αρνητική μεταβολή. Κατ' αντιστοιχία και η συνολική μεταβολή κινείται στο +1,58%.

Όσον αφορά τους δήμους φαίνεται ότι σε μεγάλο βαθμό ακολούθησαν κατά πόδας τα ποσοστά των περιφερειακών ψηφοδελτίων. Οι όποιες αποκλίσεις οφείλονται είτε στον αριθμό των παρατάξεων ανά δήμο είτε στην ύπαρξη κάποιας ισχυρής «αριστερής» υποψηφιότητας, ενώ σε άλλες περιπτώσεις ο μικρός αριθμός ψηφοδελτίων και κάποια αδύναμη υποψηφιότητα από πλευράς Συνασπισμού ενίσχυσαν τη «Λαϊκή Συσπείρωση». Σε γενικές γραμμές, τα περιφερειακά ψηφοδέλτια φαίνεται ότι «τραβούν» τα δημοτικά ψηφοδέλτια, ιδίως σε περιοχές με μη ισχυρή οργανωτική παρουσία του ΚΚΕ. Είναι ενδεικτικό ότι στο Νότιο Αιγαίο, στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη και στην Κρήτη, όπου σημειώθηκε μεγάλη αύξηση, βρίσκονται και οι περισσότεροι δήμοι στους οποίους δεν συγκροτήθηκε ψηφοδέλτιο «Λαϊκής Συσπείρωσης» –28 δήμοι σε σύνολο 34, εννέα σε σύνολο 22 και πέντε σε σύνολο 24 αντίστοιχα. Κατά έναν, σχεδόν ειρωνικό τρόπο, η «καλλικρατική» μεταρρύθμιση επέτρεψε στο ΚΚΕ να ενισχύσει –ή και να εγκαινιάσει την παρουσία του– σε νέους ενισχυμένους δήμους, σε αντίθεση με την περιφέρεια Νότιου Αιγαίου, όπου οι δήμοι, λόγω γεωγραφίας, ήταν κατακερματισμένοι και δεν ακολούθησαν τη λογική των συνενώσεων. Με όρους «εκλογικής καταγραφής», η παρουσία της «Λαϊκής Συσπείρωσης» κρίνεται ως απόλυτα επιτυχημένη στον βαθμό που κατόρθωσε να επανέλθει στα επίπεδα του 2007 και να παρουσιάσει αύξηση ψήφων και ποσοστών και σε πολλούς δήμους. Ωστόσο, ελαχιστοποιείται η δυνατότητα του κόμματος να διεκδικήσει δήμους ή έστω να μετάσχει στη διαχείριση τους καθώς, λόγω του εκλογικού νόμου, η συμμαχιακή «ακαμψία» του ΚΚΕ αποτρέπει οποιαδήποτε συνεργασία ή συνεννόηση.

4. «ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ»: ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΟΥ ΚΚΕ

Η συγκυρία του Μνημονίου φαίνεται ότι ευνόησε την εκλογική στρατηγική του ΚΚΕ και οι εκλογές το ανέδειξαν στον κατεξοχήν εκπρόσωπο του αντιμνημονιακού μπλοκ. Το κόμμα προσέφερε μία σαφή και απόλυτα αναγνωρίσιμη πρόταση στους εκλογείς, δεν ενεπλάκη στις διάφορες διεργασίες για συγκρότηση ψηφοδελτίων –οι οποίες, σε κάποιες περιπτώσεις είχαν αρνητικό αντίκτυπο– και ακολούθησε μια σταθερή επικοινωνιακή τακτική που επέτρεψε την καλύτερη πλαισίωση των ψηφοφόρων του. Από την άλλη πλευρά, η απόλυτη «πολιτικοποίηση» των εκλογών και η ανάδειξη κεντρικών παρά τοπικών προταγμάτων, μείωσε την επιρροή στους δήμους, αφού ο βασικός στόχος ήταν η καταγραφή και η συσπείρωση της εκλογικής βάσης. Ως έναν βαθμό, η θετική αξιολόγηση από το κόμμα του εκλογικού αποτελέσματος⁶¹ διαμορφώνει ευνοϊκή συνθήκη για την εδραίωση της στρατηγικής του ΠΑΜΕ μέσα στην περίοδο.

Όσον αφορά την εσωκομματική μορφολογία του ΚΚΕ, η ενιαιοποίηση των δημοτικών παρατάξεων, μέσω του σχήματος της «Λαϊκής Συσπείρωσης», φαίνεται ότι μεταβάλλει τις προτεραιότητες και τον ρόλο των τοπικών ΚΟΒ. Η πίεση από τα κεντρικά όργανα είναι προς την κατεύθυνση της ταυτόχρονης προώθησης του περιφερειακού και του δημοτικού ψηφοδελτίου και τη διαμόρφωση «απρόσωπων» ψηφοδελτίων, με την έννοια της πρόταξης του συμβόλου έναντι του προσώπου. Σε πολλές περιπτώσεις, δημοτικές παρατάξεις με υψηλή δυναμική καθλώνονται στα ποσοστά των περιφερειών, ενώ αδύναμα, σε προηγούμενες εκλογές, ψηφοδέλτια αίρονται από τα περιφερειακά. Είναι γεγονός, πάντως, ότι η ρευστότητα του ΣΥΡΙΖΑ σε τοπικό επίπεδο ευνοεί πολλά δημοτικά ψηφοδέλτια της «Λαϊκής Συσπείρωσης»: ωστόσο, με τις εξαιρέσεις της Πετρούπολης και της Ικαρίας, σε λίγες περιπτώσεις διαμορφώνεται δυναμική διεκδίκησης κάποιου δήμου. Η πλήρης καθυστάση του τοπικού στο κεντρικό διαμορφώνει μια σχεδόν ομοιογενή επιρροή ανά δήμο σε περιφερειακά και δημοτικά ψηφοδέλτια –με τα δημοτικά να υπολείπονται ελαφρώς των περιφερειακών– και παγιώνει σε οργανωτικό επίπεδο έναν συγκεντρωτισμό που επιβάλλει σε αυτοδιοικητικές εκλογές έναν τύπο «οργανωτικής δουλειάς» βουλευτικών εκλογών.

Η εκλογική στρατηγική της «Λαϊκής Συσπείρωσης» είναι απόλυτα προ-

61. Βλ. Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ, «Τελικές εκτιμήσεις και συμπεράσματα από τη μάχη των περιφερειακών και δημοτικών εκλογών της 7ης και 14ης Νοέμβρη 2010», *ό.π.*

σαρμολομένη στη λογική του ΠΑΜΕ: χαρακτήρας «μετώπου», τακτική απόλυτης πολιτικής αντιπαράθεσης, άρνηση συμμετοχής στη λειτουργία των θεσμών και λογική οργανωτικής ενθουσίασης τμημάτων της κοινωνίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά τις εκλογές, ιδίως σε τοπικό επίπεδο, οργανώνονται κοινές εκδηλώσεις ή παρεμβάσεις στις οποίες μετέχουν τα τοπικά ΠΑΜΕ με τις τοπικές «Λαϊκές Συσπειρώσεις». Το ίδιο το ΚΚΕ προχωρεί σε ριζική εσωκομματική αναδιάρθρωση, όπου καταργούνται οι τρεις Οργανώσεις Πόλεων – η ΚΟΑ, η ΚΟΠ και η ΚΟΘ – και ενσωματώνονται σε δύο, πολύ ισχυρές πλέον, Οργανώσεις Περιοχών, στις οποίες η έμφαση δίνεται περισσότερο στην κλαδική-επαγγελματική τους συγκρότηση και λιγότερο στην εδαφική.⁶² Ακόμα περισσότερο αυτή κατεύθυνση πρέπει να επεκταθεί και στις Νομαρχιακές Επιτροπές, αλλά κυρίως στις πρωτοβάθμιες οργανώσεις. Όπως το εξηγεί και η Αλ. Παπαρήγα,

«...πρέπει να αυξάνονται αυτές οι ΚΟΒ [κλαδικές], με αυτό το κριτήριο οργάνωσης [κλαδικό]. Να μετράμε, δηλαδή, την κοινωνική σύνθεση του Κόμματος και τη διάταξη των δυνάμεων σε βάρος αυτών που είναι σε εδαφική, γεωγραφική βάση. Ή και εκεί που έχεις γεωγραφική βάση οργάνωσης, όπως είναι ο νομός, μέσα εκεί πρέπει να υπηρετείται αυτό. Είναι κατανοητό ότι αυτό είναι θέμα στρατηγικής; Για να μην πω θέμα του επαναστατικού χαρακτήρα του Κόμματος; Γιατί είχαμε γλιστρήσει προς τις εδαφικές ΚΟΒ...».⁶³

Η λογική της στοχευμένης απεύθυνσης είναι το θεμέλιο της οργανωτικής ανασυγκρότησης, στον βαθμό που επιδιώκεται η «ποιοτική αναβάθμιση» της οργανωμένης βάσης του κόμματος

«...με Μισθωτούς των βιομηχανικών μονάδων συγκέντρωσης εργατικού δυναμικού, τα μέσα παραγωγής των οποίων απευθείας θα μετατραπούν σε κοινωνική ιδιοκτησία και θα ενταχθούν στον κεντρικό σχεδιασμό, με την κατάκτηση της εξουσίας... Μισθωτούς των επιχειρήσεων ενέργειας, τηλεπικοινωνιών, μαζικής μεταφοράς, Κεντρικής Τράπεζας και μεγάλων εμπορικών τραπεζών (από την άποψη συγκέντρωσης λαϊκών καταθέσεων, στε-

62. Για την ιδρυτική Συνδιάσκεψη της νέας Κομματικής Οργάνωσης Αττικής, βλ. *Ριζοσπάστης*, 5 Απριλίου 2011.

63. Αλ. Παπαρήγα, «Να αντιτοιοχίσουμε την καθοδηγητική δουλειά στις απαιτήσεις που απορρέουν από τη στρατηγική του Κόμματος. Παρέμβαση της ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ, στη Συνδιάσκεψη της Οργάνωσης Περιοχής Θεσσαλίας του ΚΚΕ», *Ριζοσπάστης*, 26-27 Μαρτίου 2011.

γαστικών-καταναλωτικών-αγροτικών δανείων κ.λπ.), δηλαδή κλάδων στρατηγικής σημασίας στη διαδικασία ρήξης-ανατροπής της αστικής εξουσίας... Μισθωτούς Κέντρων Υγείας, νοσοκομείων, μεγάλων διαγνωστικών κέντρων, ασφαλιστικών ταμείων, παιδικών σταθμών, εκπαιδευτηρίων...». ⁶⁴

Είναι πολύ ενδεικτικό από το παράθεμα ότι οι τρεις κατηγορίες «Μισθωτών», αντιστοιχούν σε βασικούς πυλώνες της παρέμβασης του ΠΑΜΕ.

Ποια είναι, όμως, η θέση της «Λαϊκής Συσπείρωσης» σε αυτό το αναπτυσσόμενο οργανόγραμμα; Με έναν ιδιόμορφο τρόπο, αυτή λειτουργεί ως «ιμάντας μεταβίβασης» πληροφοριών για το κόμμα, αλλά και δίαυλος διάχυσης των κομματικών προτεραιοτήτων στο περιφερειακό/δημοτικό συμβούλιο. Η οριζόντια δράση που προωθείται ανάμεσα στα μετωπικά σχήματα του ΚΚΕ, υπό τον συντονισμό του ΠΑΜΕ, θέτει και την περιφερειακή/δημοτική παράταξη σαν μία παράπλευρη δομή που συνδράμει το κόμμα, εμπλουτίζει την προγραμματική του «φαρέτρα» και παρακολουθεί τις εξελίξεις στους νεόκοπους θεσμούς τοπικής αυτοδιοίκησης. Επιπλέον, δύο ακόμα οργανωτικές παρεμβάσεις σε τοπικό επίπεδο, θέτουν τη δημοτική παράταξη εντός και εκτός δημοτικού συμβουλίου: με τις «λαϊκές συνελεύσεις» επιδιώκεται άμεση επικοινωνία του κόμματος με τις τοπικές κοινωνίες –όπου οι παρατάξεις της «Λαϊκής Συσπείρωσης» μαζί με τα λοιπά μετωπικά σχήματα έχουν κεντρικό ρόλο—⁶⁵ ενώ και η «λαϊκή επιτροπή»⁶⁶ που συγκροτείται καταρχάς σε θεματική βάση –εντοπίζοντας κυρίως τοπικά προβλήματα– επιχειρεί, ως έναν βαθμό, να υποκαταστήσει τον ρόλο της τοπικής ΚΟΒ, ως δομής στρατολόγησης και κοινωνικής παρέμβασης, αλλά και της δημοτικής παράταξης, ως δομής διεκδίκησης στους θεσμούς. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι λόγω της ενίσχυσης των δύο βαθμών αυτοδιοίκησης μέσω «Καλλικράτη», η αντιπαράθεση σε αυτή τη νέα μορφή εξουσίας απαιτεί μία ιδιότυπη αποκέντρωση και «θεματοποίηση» της οργάνωσης του ΚΚΕ με τη διαμόρφωση τοπικών σχημάτων από τοπικά ΠΑΜΕ, από «Λαϊκές Συσπείρωσεις», από ΠΑΣΥ κ.λπ. που θα εξειδικεύουν τα κεντρικά προτάγματα.

64. Ε. Μπέλλου, «Για το Κομμουνιστικό Κόμμα στον 21ο αιώνα: Ιδεολογική κρίση-Προγραμματική ανασυγκρότηση», *Ριζοσπάστης*, 27 Φεβρουαρίου 2011.

65. Είναι ενδεικτικό ότι και στον μοναδικό δήμο με δήμαρχο υποστηριζόμενο από το ΚΚΕ (Πετρούπολη), οι «Επιτροπές Διαβούλευσης» του «Καλλικράτη» υποκαθίστανται από «λαϊκές συνελεύσεις»: βλ. *Ριζοσπάστης*, 18 Φεβρουαρίου 2011.

66. Αλ. Παπαρήγα, «Να αντιστοιχήσουμε την καθοδηγητική δουλειά στις απαιτήσεις που απορρέουν από τη στρατηγική του Κόμματος. Παρέμβαση της ΓΓ της ΚΕ του ΚΚΕ, στη Συνδιάσκεψη της Οργάνωσης Περιοχής Θεσσαλίας του ΚΚΕ», *ό.π.*

5. ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Η διαλεκτική κεντρικού-τοπικού και η συνάρθρωση κομματικής στρατηγικής και εκλογικής τακτικής στις αυτοδιοικητικές εκλογές συνιστά χαρακτηριστικό δείκτη της δυναμικής κάθε πολιτικού κόμματος. Όπως εύστοχα έχει επισημάνει ο Μοσχονάς, «...κάθε μελέτη του αυτοδιοικητικού στίβου αποτελεί συγχρόνως μία έμμεση μελέτη της εθνικής πολιτικής και των τάσεων που τη διακρίνουν».⁶⁷

Ο κομματικός ανταγωνισμός στις αυτοδιοικητικές εκλογές του 2010 χαρακτηρίστηκε από μεγάλη ρευστότητα. Πέρα από τις σημαντικές απώλειες που ανέμεναν να αντιμετωπίσουν τα δύο μεγάλα κόμματα λόγω των πολλών «αντάρτικων» ψηφοδελτίων, υπήρχε ένα ρεύμα υπέρ «αποχής» που συντονιζόταν με το κλίμα δυσπιστίας προς το πολιτικό σύστημα και τα κόμματα ιδιαίτερα, ένας διάχυτος λόγος περί «ανεξάρτητων» υποψηφίων, μία αδυναμία των μεγάλων κομμάτων να «δεσμεύσουν», σε πολλές περιπτώσεις, τους επίσημους υποψηφίους τους και μία διάσπαση στον ΣΥΝ/ΣΥΡΙΖΑ που επέδρασε σημαντικά στη συνοχή του εσωτερικού ακροατηρίου της Αριστεράς. Το πλαίσιο δε που έθετε αντικειμενικά το Μνημόνιο ως βασική γραμμή αντιπαράθεσης, προκάλεσε αναπάντεχες στοιχίσεις και υποβάθμιση την ανάδειξη των τοπικών θεμάτων. Απέναντι σε αυτό το σύνθετο και γεμάτο εσωτερικές αντιφάσεις τοπίο, το ΚΚΕ προσέφερε κάποιες ιδεολογικές και πολιτικές σταθερές που εξασφάλισαν την ανθεκτικότητά του στη συγκεκριμένη μορφή που έλαβε ο κομματικός ανταγωνισμός. Επιπλέον, η ρητορεία του περί «συνέπειας» φαίνεται να λειτούργησε σε ορισμένες περιπτώσεις ως αντίβαρο στο αντι-πολιτικό κλίμα.

Ωστόσο, όλα τα παραπάνω έχουν κάποια όρια. Οργανωτικά, η αποσύνδεση της οργανωτικής ισχύος από την αύξηση της εκλογικής επιρροής μπορεί να σημαίνει ότι το «κόμμα-κοινωνία» [«parti-société»]⁶⁸ μπορεί να διατηρεί τις δυνάμεις του, αλλά αδυνατεί να διασφαλίσει τη διεύρυνσή τους, ως αποτέλεσμα, τουλάχιστον, του πανταχού παρόντος «κομματικού βολонταρισμού». Η «συνέπεια» ορίζεται πάντοτε ως «ηθική στάση» απέναντι σε ένα «ανήθικο» πολιτικό σύστημα, οπότε η αντι-κομματική συνθήκη λειτουργεί ως επιβεβαίωση και ως «δικαίωση». Σε αυτό το πλαίσιο, ο θεσμικός «αγνωστικι-

67. Γερ. Μοσχονάς, «Αυτοδιοικητικές εκλογές 2002: αποκλίσεις, κόμματα και οι δύο “λογικές” των εκλογών», *ό.π.*, σ. 107.

68. A. Kriegel, *The French Communists: Profile of a People*, The University of Chicago Press, Σικάγο-Λονδίνο 1972, σ. 140-145.

σμός» του ΚΚΕ ενισχύει τις κοινωνικές του αναφορές, αλλά απομειώνει τη δυνατότητά του να προωθεί πολιτικές.

Σε ένα άλλο επίπεδο, η στενή σύζευξη ανάμεσα στο ΚΚΕ και το ΠΑΜΕ και οι συνακόλουθοι οργανωτικοί μετασχηματισμοί της τελευταίας περιόδου, διαμορφώνουν μία ιδιόμορφη κατάσταση όσον αφορά τη λειτουργία του κόμματος. Μία στοιχειώδης διάκριση ανάμεσα στα πολιτικά κόμματα και τις ομάδες πίεσης, αφορά τη βασική λειτουργία που επιτελεί το καθένα. Το ΚΚΕ δεν έρχεται να εναρμονίσει συμφέροντα [«interest aggregation»] ούτε να λειτουργήσει ως «δήμαρχος» του λαού [tribunus plebis].⁶⁹ Αντιθέτως συναρθρώνει αιτήματα [«interest articulation»] και ασκεί πίεση. Επιπρόσθετα, όπως περιγράφει ο Duverger,⁷⁰ η παράδοση των κομμάτων μαζών αναδεικνύει τις λεγόμενες «επικουρικές οργανώσεις» [«ancillary organizations»], ως ιδανικές δομές στρατολόγησης και χαλαρής ένταξης μελών ή υποστηρικτών, οι οποίες βρίσκονται υπό τον πλήρη καθοδηγητικό και διαπλαστικό έλεγχο της κομματικής οργάνωσης. Στην περίπτωση του ΚΚΕ και του ΠΑΜΕ, φαίνεται ότι η αλληλοδιείσδυση κόμματος και οιοινεί συνδικάτου έχει υποχρεώσει το πρώτο να προσαρμόσει την υλικότητά του και την πολιτική του παρέμβαση στις ανάγκες και τη δυναμική του δεύτερου. Σε αυτό το πλαίσιο, το κόμμα δείχνει να αναλαμβάνει περισσότερο την επίτευση λειτουργιών ομάδας πίεσης παρά τις αναμενόμενες κλασικές κομματικές λειτουργίες και να μορφοποιεί ένα οργανόγραμμα συνδικάτου. Η συγκεκριμένη *εσωτερική θεσμικότητα* του ΚΚΕ, φαίνεται να ενοποιεί την ανάγκη αναπαραγωγής του κόμματος –μέσω της διατήρησης μίας σταθερής κοινωνικής βάσης– και τη διαμόρφωση εναλλα-

69. Ο Georges Lavau περιγράφει τη βασική λειτουργία που επιτελούσε το PCF στο μεταπολεμικό γαλλικό πολιτικό σύστημα ως «fonction tribunitienne» –επί λέξει «λειτουργία του δημάρχου του λαού» (την εν λόγω έννοια έχει αποδώσει ο Α. Ι. Μεταξάς ως «λειτουργία της απορροφούμενης διαμαρτυρίας»· βλ. Α. Ι.-Δ. Μεταξάς, *Πολιτική Επιστήμη Ι. Πολιτική Μεθοδολογία*, Α. Ν. Σάκκουλας, Αθήνα 1979, σ. 311-312). Ο γάλλος πολιτικός επιστήμονας αντιπαραβάλλει τον ρόλο του Γαλλικού Κομμουνιστικού Κόμματος με αυτόν του «δήμαρχου» [tribunus plebis] της ρωμαϊκής δημοκρατίας, κυρίως ως θεμιών εκπροσώπησης των λαϊκών τάξεων. Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η κοινωνική διαμαρτυρία, μέσω της διαμεσολαβητικής και «απορροφητικής» λειτουργίας του PCF, ενσωματώνεται στο πολιτικό σύστημα, και καθίσταται μη απειλητική για την αναπαραγωγή του. Βλ. G. Lavau, «The PCF, the State, and the Revolution: An Analysis of Party Policies, Communications, and Popular Culture», στο D.L. Blackmer - S. Tarrow, επιμ., *Communism in Italy and France*, Princeton University Press, Princeton NJ. 1975, σ. 87-139.

70. M. Duverger, *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*, Methuen, Λονδίνο 1964[1951], σ. 17.

κτικών μορφών οργανωτικής πλαισίωσης, οι οποίες ενισχύουν, προς το παρόν τουλάχιστον, το συγκεντρωτικό έλεγχο. Βέβαια οι εν λόγω τάσεις δεν θα πρέπει να ερμηνευθούν ντετερμινιστικά ούτε να κατανοηθούν ως παγιωμένες, καθώς είναι πιθανό να παραγάγουν λανθάνουσες εκβάσεις που να ανατρέπουν τις όποιες αρχικές προθέσεις των δρώντων. Στον βαθμό που αυτή η εκκινούσα υβριδοποίηση βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη, η ερευνητική της πλαισίωση εξακολουθεί να είναι ατελής και διαισθητική, αλλά εξαιρετικά προκλητική όσον αφορά τις θεωρητικές της απολήξεις.

Νίκος Π. Μουζέλης

Γέφυρες
μεταξύ
νεωτερικής και μετανεωτερικής
κοινωνικής θεωρίας

Κυκλοφορεί

ΝΙΚΟΣ Π. ΜΟΥΖΕΛΗΣ

ΓΕΦΥΡΕΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΝΕΩΤΕΡΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΕΩΤΕΡΙΚΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

Μετάφραση:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΠΕΤΑΝΓΙΑΝΝΗΣ

Επιμέλεια:

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΟΤΖΗΣ

ISBN 978-960-310-347-9

Σελίδες 420

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Σόλωνος 84, τηλ. 210 36 08 180, 210 36 02 646, FAX 210 36 12 092

ΘΕΜΕΛΙΟ <http://www.themelio-ekdoseis.gr>, e-mail: info@themelio-ekdoseis.gr